

Šamanismus a magie v současné Evropě

Miroslava Buráňová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Miroslava BURÁŇOVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Šamanismus a magie v současné Evropě**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti antropologie, šamanismu, magie.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního a kvantitativního výzkumu zjišťujícího důvody a četnost zájmu dnešní populace o šamanismus a magii.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

SOUKUP, V. Dějiny antropologie. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0337-3

JILÍK, J. Žitkovské bohyně. Uherské Hradiště: Alcor Puzzle, s. r. o., 2005. ISBN 80-86923-04-5

MUCHEMBLED, R. Magie a čarodějnictví v Evropě od středověku po současnost. Praha: Volvox Globator, 1997. ISBN 80-7207-035-5

NICHOLSON, S. Šamanismus I. Bratislava: CAD PRESS, 1994. ISBN 80-85349-38-8

WEINSTEIN, M. Pozitivní magie. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-207-5

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Radana Nováková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

21. ledna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 21. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

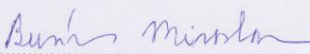
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.4.2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihledne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na oblast šamanismu a magie z pohledu sociální a kulturní antropologie. Teoretická část obsahuje seznámení s pojmy z oblasti šamanismu a magie, s historií a významnými osobnostmi sociální a kulturní antropologie a s výskytem šamanismu a magie v současné Evropě a Ruské federaci. V praktické části je formou dotazníku zjišťováno, jak je současná mladá generace ovlivněna magickým myšlením našich předků a jaké má povědomí o šamanismu, magii a kulturní antropologii.

Klíčová slova:

šamanismus, magie, trans, uhrnutí, sociální a kulturní antropologie

ABSTRACT

The Bachelor's work is focused on shamanism and magic problematic and is analysed it from social and cultural anthropology point of view. The theoretical part introduces not only basic terms and history of shamanism and magic but also significant personalities from social and cultural anthropology and also gives reader information on shamanism and magic presence in contemporary Europe and Russian Federation. The practical part is based on a questionnaire where the main aim was to find out knowledge of current young generation about shamanism, magic and social and cultural anthropology and how is the generation affected by magical thought of our ancestors.

Keywords:

shamanism, magic, trance, bewitched, social and cultural anthropology

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomohli při tvorbě mé bakalářské práce, obzvlášť vedoucí mé práce, paní Mgr. Radaně Novákové, Ph.D. za její odborné vedení a vstřícný přístup při konzultacích a mojí rodině za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Motto

„Antropologové jsou lidé z ‚venku‘, kteří ví něco o tom, co to znamená být ‚uvnitř‘.“

Roger Keesing

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DEFINOVÁNÍ KLÍČOVÝCH KONCEPTŮ	13
1.1 MAGIE.....	13
1.1.1 Historie magie	13
1.1.2 Základní pojmy v oblasti magie	14
1.2 ŠAMANISMUS	15
1.2.1 Základní pojmy v oblasti šamanismu.....	16
1.3 TRANS	17
1.4 UHRANUTÍ.....	17
2 SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE	19
2.1 VYMEZENÍ SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE	19
2.1.1 Vznik a vývoj antropologického myšlení.....	19
2.1.2 Antropologický pojem kultura	20
2.2 VÝVOJ SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE.....	20
2.2.1 Významní představitelé sociální a kulturní antropologie.....	21
3 VÝZKUM MAGIE V OBLASTI SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE	26
3.1 FRAZERVO POJETÍ MAGIE	26
3.1.1 Sympatetická magie	26
3.1.2 Homeopatická magie.....	27
3.2 MAGIE V EVROPĚ.....	27
3.2.1 Magie na území dnešní České republiky.....	28
4 ŠAMANISMUS JAKO PŘEDMĚT ZKOUMÁNÍ SOCIÁLNÍCH A KULTURNÍCH ANTROPOLOGŮ	29
4.1 ÚLOHA (POSLÁNÍ)ŠAMANA	29
4.2 ŠAMANISMUS V SOUČASNÉ EVROPĚ	30
4.2.1 Šamanismus na území České a Slovenské republiky.....	32
4.2.2 Ruská federace – Republika Tuva.....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
5 KVANTITATIVNÍ ŠETŘENÍ	37

5.1	CÍL VÝZKUMU	37
5.2	ZÁKLADNÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	37
5.3	VÝZKUMNÉ METODY	37
5.4	VÝZKUMNÝ VZOREK	38
5.5	REALIZACE VÝZKUMU	39
5.6	ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT	39
5.7	HODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH POLOŽEK DOTAZNÍKU	40
5.8	VÝSLEDKY A INTERPRETACE DOTAZNÍKU	40
5.9	ROZBOR DOTAZNÍKOVÝCH OTÁZEK	51
5.10	VYHODNOCENÍ ZÁKLADNÍCH VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	52
ZÁVĚR		54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		56
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		58
SEZNAM OBRÁZKŮ		59
SEZNAM TABULEK		60
SEZNAM GRAFŮ		61
SEZNAM PŘÍLOH		62

ÚVOD

Toto téma jsem si vybrala proto, že mi připadalo zajímavé, odlišuje se od ostatních témat, je zvláštní, jiné, jaksi nezapadá mezi ostatní. Možná mě oslovilo právě proto, že i mně je občas dáváno najevo, že jsem „jiná, zvláštní“ a také často „nezapadám mezi ostatní“. Někdy mám pocit, že se do dnešní materialistické doby nehodím, že jsem měla žít mnohem dříve, kdy ještě lidé žili v souladu s přírodou a byli její přirozenou součástí. Jistě, jsou národy, které tak žijí dodnes, ale já jsem si místo a čas svého zrození a života na této planetě nevybrala a musím se smířit s tím, že žiji tady a teď.

Šamanismus a magie jsou občas označovány jako „náboženství přírodních národů“ nebo předchůdci budoucích forem náboženství. Můj názor je ten, že to náboženství v pravém slova smyslu není, spíše souznění s přírodou a využívání všech schopností, které člověk má. Tyto schopnosti máme v sobě dodnes, ale využívá je jen nepatrný zlomek lidí. Čím je společnost více technicky vyspělá, tím víc se vzdaluje od přírody a všechn ten pokrok v nás přehlušuje onen původní hlas přírody, který nás vede a říká, co je správné a co ne. Veškerá technika, řev motorů, elektronický smog a další odpadky civilizace to v nás čím dál více zabíjí, a pokud bude lidstvo tímto směrem nadále postupovat, budou z nás jednou pouze roboti, naprogramovaní určitým směrem, bez vlastních myšlenek a bez spojení s přírodou. Většina lidí o to však nestojí, pro ně je důležitý jen dnešek nebo nejbližší budoucnost, společnost je čím dál více materiálně založená a víc než okamžitý majetkový prospěch ji nezajímá.

Sociální a kulturní antropologie je jedním z předmětů, které student sociální pedagogiky během svého studia absolvuje. Jako budoucí absolventku sociální pedagogiky by mě proto velmi zajímalo, nakolik je dnešní mladá generace, tedy jedna z cílových skupin mého budoucího působení, ovlivněna pověrami, rituály a magickým myšlením. Vždyť se může stát, že z nevinných rituálů, prováděných například před důležitými rozhodnutími nebo výkony, může časem mladý člověk přejít k rituálům na hranici patologie. Tyto rituály můžeme vidět třeba v chování členů různých sekt, do kterých někteří mladí lidé odcházejí, pokud jsou nespokojeni se svým současným životem.

Ve své bakalářské práci se chci zabývat magií a šamanismem z pohledu sociální a kulturní antropologie a v její praktické části chci zjistit, jaké je u dnešní mladé populace povědomí

o šamanismu a kulturní antropologii a jak je ovlivněna, třeba neuvědoměle, magickým myšlením dřívějších generací.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINOVÁNÍ KLÍČOVÝCH KONCEPTŮ

Na začátku své práce bych chtěla definovat klíčová slova v oblasti magie a šamanismu.

1.1 Magie

Původ slova magie můžeme najít v řeckém slově „mageia“, které překládáme jako čarodějnictví. (Dohnalová, Malina, 2006, s. 412).

Magie znamená používání určitých činností nebo zaklínadel, které mají vést k žádoucím výsledkům. Z hlediska antropologie někdy nebývá magie zařazována mezi náboženství, protože je prakticky zaměřená a její provozování bývá většinou individuální. Je charakteristická tím, že nevyužívá duchy ani jiné zprostředkovatele. Člověk také může dosáhnout magického výsledku nechtěně, například rozbitím zrcadla nebo jinou aktivitou, přinášející neštěstí. Většinou však magie působí pozitivně, podporuje sebevědomí a právě proto často funguje. Prostřednictvím magických rituálů dostává člověk pocit, že může svůj osud nějakým způsobem ovládnout a ne jen pasivně přihlížet. Magické kouzlo se odlišuje od modlitby tím, že tato je automatická a řídí se přesně daným návodem. Prostřednictvím modlitby člověk žádá boha nebo bohy o nějakou laskavost, magie však prostředníky nepoužívá. Zde platí jednoduchá rovnice: udělám A a potom se stane B. Magie se nikdy nepoužívá pro běžné záležitosti, vždy jen v situacích, které vyžadují velkou dávku štěstí, a nikdy není dopředu známo, jak dopadnou. (Murphy, 2004, s. 180, 181)

1.1.1 Historie magie

Stopy magického myšlení můžeme najít společně s nejstaršími důkazy existence lidstva. Původně slovo magie znamenalo umění mágů, kněží z Persie, kteří údajně vládli nadpřirozenou mocí. Za zakladatele magie byl považován jeden z nich – Zoroaster. S magií jsou nejvíce spjaty národy Egyptanů, Peršanů a Židů, kteří měli propracované kněžské systémy. (Cavendish, 1994, s. 19, 20)

V průběhu středověku je magie brána naprosto vážně. Sedlák si mohl myslet, že mu soused očaroval krávu a připravil ji tím o mléko, městský řemeslník mohl tvrdit, že ho nějaká žena očarovala a proto s ní navázal poměr. Teologové i vědci souhlasili s tím, že takové věci jsou v podstatě možné. (Muchembeld, 1997, s. 15)

V 18. století vzniká nová vědecká koncepce světa a tím ničí základy, na nichž stála magie. Vesmír již není chápaný jako živý organismus, ale jenom jako nějaký neživý stroj, který funguje podle neměnných zákonů a není zde již prostor pro magické snahy. Lidé se tedy raději věnovali zdokonalování technologií. K náboženství se ještě zachovala určitá úcta, ale magie byla ve vzdělaných kruzích v opovržení a nevzbuzovala již žádné obavy. (Cavendish, 1994, s. 149)

V 19. století dochází ke slábnutí vlivu křesťanství na inteligenci a tím začíná růst zájem o magii mezi antropology a spisovateli. Vzniká mistrovské dílo Jamese Frazera *Zlatá rátolost*. Vědecké zkoumání magie přispělo k podnícení zájmu o magii. (Cavendish, 1994, s. 187, 188)

Ve dvacátém století, v období druhé světové války můžeme pozorovat velký zájem o magii u některých nacistických vůdců. Himmler kupříkladu věřil v magickou moc soustředěné myšlenky. (Cavendish, 1994, s. 193)

V současné době 21. století může pozorovat opětovný zájem o magii, jako by už spousta lidí měla technických vymožeností dost a znovu se začala zajímat o to, co dnešní věda odmítá.

1.1.2 Základní pojmy v oblasti magie

V magii se můžeme setkat s celou řadou symbolů, proto by bylo vhodné se o těch nejdůležitějších zmínit.

- 1 Kruh – je nejuniverzálnější symbol magie, symbolizuje ducha a představuje dokonalost, věčnost a nekonečný cyklus stvoření, zániku a obnovy.
- 2 Čtverec – je symbolem hmoty, představuje stabilitu, řád i konečnost hmotného světa. Ze spojení ducha – kruhu, a těla – čtverce vznikají magické proměny.
- 3 Trojúhelník – trojka je typické magické číslo, podle některých mágů je i celý vesmír postaven na principu tří. Trojúhelník postavený na jeden vrchol představuje Měsíc a ženskou sílu, trojúhelník postavený na základnu zobrazuje Slunce a mužskou sílu (falcický symbol). Spojením čtverce a trojúhelníku v prostoru vznikne pyramida.

- 4 Kříž – spojuje dva protiklady, např. nebe a zemi, život a smrt, světlo a tmu. Někdy také symbolizuje strom života. Křesťanský kříž je znakem křesťanů a znázorňuje Krista, který se obětoval za lidstvo.
- 5 Oko – spojuje znaky vnějšího – materiálního, a vnitřního – duchovního světa, může však také symbolizovat temné síly. Běžný magický symbol je oko prozřetelnosti.
- 6 Pentagram – tento znak nejvíce reprezentuje magii. Je to pěticípá nevyplněná hvězda, jejíž strany se prolínají. Značí pět údů člověka – dvě ruce, dvě nohy a hlavu. Pentagram postavený na jednom vrcholu je symbolem černé magie.
- 7 Elementy – živly – oheň je značen červeným trojúhelníkem a představuje ničivý živel. Vzduch je symbolizován modrým nebo žlutým trojúhelníkem a představuje tékavý živel. Voda je označena modrým trojúhelníkem postaveným na vrchol, symbolizuje tekutý živel. Země je označována jako zelený trojúhelník postavený na vrchol a je zástupcem živlu stálosti. (<http://magie.euweb.cz/symboly.html>)

1.2 Šamanismus

Původ tohoto slova můžeme zřejmě najít v hindském slově „sharamana“, znamenající asketa. Svou konečnou formu získalo u sibiřských Evenků, kde má význam „léčitel – čarodějný doktor“. Šamanismus stejně jako magii nemůžeme považovat za náboženství, protože v podstatě každý šaman je jedinečný, každý vkládá do svých praktik svou vlastní osobnost. Šamani se také nikdy neorganizovali, každý byl jen sám za sebe. Šamanismus je tedy vlastně stavem mysli, způsobem nahlížení na svět. Ústřední ideou šamanismu je získání kontaktu s nadpřirozeným světem extatickou zkušeností šamana. Šamanismus je založen na hodnotách samotného šamana, který se považuje za ochránce Matky přírody, případně celého vesmíru. Je to snaha o ovlivňování přírodních sil pomocí styků se světem duchů. Šamanismus vychází z přesvědčení, že kromě reálného světa existuje také svět duchovní, který je pro obyčejné lidi neviditelný, ale pro šamana je přístupný pomocí speciálních metod. Šamani jsou elitou, která ochraňuje duše členů komunity. Šamanismus vnímáme jako velké kulturní dědictví lidstva, které se přenášelo z generace na generaci, má svoji symboliku a mytologické znalosti, které se často zachovaly v pohádkách různých národů. (Zelený, 2007, s. 137-140)

Šamanismus je spíš technika než náboženství, což nevylučuje, že může existovat vedle velkých světových náboženských systémů. V současné době dochází k obnově zájmu o šamanismus ve Spojených Státech, Kanadě i Evropě. O tomto vypovídají antropologové, jako je například Michael Harner. (Bowie, 2008, s. 184)

Jako jedna z původních center šamanismu je udávána arktická oblast. Tato už jen svými klimatickými podmínkami dokáže navodit stav transu – hovoříme zde o pravém šamanismu. V jiných oblastech světa potřebuje šaman k uvedení do transu různé podpůrné metody, např. drogy, bičování, hudbu, zpěv. Mluvíme zde tedy o nepravém šamanismu. (Zelený, 2007, s. 141)

1.2.1 Základní pojmy v oblasti šamanismu

Buben - u šamanů nejrozšířenější hudební nástroj, který umožňuje šamanovi vstup do transu. Jeho zvuk totiž aktivuje mozek a může vytlačit kognitivní vnímání. V mnoha společnostech se používá bubnování na buben v dobrých i špatných časech. Pokud má společnost nějaký problém, bije šaman na buben, aby rozehnal špatné vlivy, v dobách radosti zase bije na buben, aby dobrotivé síly pozval k oslavě. V arktických a subarktických oblastech stačil šamanovi k navození transu jen zvuk bubnu, nepotřeboval již jiné podpůrné prostředky. Pro potažení bubnu se používaly kůže ze zvířat, šamani Jukagirů a Jakutů používali k potažení paliček na bubnování kus kůže ze svého lýtka. Bubny bývají většinou oválné a objevují se již na paleolitických skalních kresbách. (Zelený, 2007, s. 23-25)

Iniciace šamana - znamená zasvěcení a je v podstatě stejné na celém světě. Před vlastní iniciací budoucí šaman vykazuje sklony k uzavřenosti, nervové labilitě, někdy má zdravotní problémy. Často se učí společně se starším zkušeným šamanem. Kandidát musí často projít dlouhodobým utrpením, včetně různých půstů a učí se dostávat do transu. Častá je extatická zkušenost smrti a zmrtvýchvstání. (Zelený, 2007, s. 57-63)

Psychopomp – jedna z mnoha funkcí šamana, které ale není každý šaman schopen. Duše zemřelých údajně ještě po smrti žijí v okolí živých lidí a mohou jim škodit. Úkolem psychopompa je doprovodit je do světa zemřelých. Šaman prochází tunelem, na jehož konci je světlo. Je zde však nebezpečí, že v případě chyby se šaman nemusí z takové cesty vrátit. Tento jev přežívá ve vyšších kulturách v různých mýtech a pohádkách. (Zelený, 2007, s. 112, 113)

Šamanský stav vědomí - základními nástroji k jeho dosažení jsou buben a chřestidlo. Monotónní bubnování uvádí šamana do šamanského stavu vědomí a on se dostává do neobvyklé reality. Zde se setkává se svým duchem – pomocníkem i ochrannými duchy a dělí se s nimi o jejich schopnosti. (Harner, 1996, s. 56, 57)

1.3 Trans

K tomu, aby mohl šaman cestovat do jiných světů a setkávat se s duchy, potřebuje upadnout do transu.

Slovo trans pochází z latinského „transeo“ a znamená „jít na druhou stranu“. Šaman se v transu dostává do neobvyklého psychického stavu, který můžeme nazvat měnícím se stavem vědomí. Tohoto stavu lze dosáhnout různými zdroji a technikami: vlivem drog, hladem, žízní, nedostatkem spánku, zpěvem, vyčerpávajícím tancem, holotropním dýcháním, bičováním apod. Ve stavu transu je šamanovi umožněno si „sáhnout“ do zapadlých archetypických informací v mozku, které běžní lidé vůbec nepoužívají. Ve všech případech je trans šamany kontrolovaný, šaman vždy komunikuje s publikem. Někdy však bývá i simulovaný, jedná se tedy o jakousi roli, kterou šamani hrají jako herci. Trans se může dělit na tři druhy: stav extatický, kdy se duše šamana setkává s duchy, stav posedlosti, kdy duchové vstupují do šamanova těla a stav snění, kdy se duchové setkávají s duší šamana přímo v jeho těle. (Zelený, 2007, s. 237-239)

1.4 Uhranutí

Uhranutí neboli zlý pohled je představa, která se vyskytuje hlavně v Indii, na Blízkém východě, v Evropě a severní Africe. Není to pouze záležitost minulosti, kdy se lidé domnívali, že někdo může druhému uškodit tím, že se na něj zle podívá. I v současné době Evropané či Američané, kteří něco takového považují jen za pověru, často vykonávají činnosti, které ukazují na zbytky přesvědčení o moci zlého pohledu. Může to být například typické připíjení na něčí zdraví. Toto můžeme vyložit tak, že ten, kdo pije, nechce naplnit své tělo životodárnou tekutinou na úkor ostatních. Stejně tak zvyk dávat číšníkovi spropitné lze pochopit tak, že chceme předejít jeho případné závisti. (Bowie, 2008, s. 224, 228)

Možnosti uhranutí byly údajně vystaveny nejvíce malé děti a to hlavně pohledem závistivě stařeny. V tomto případě je mohly postihnout vleklé choroby nebo bezdůvodné tělesné vy-

čerpání. Stařeny měly schopnost magického útoku proto, že jejich tělo se pravidelně nečistí od menstruační krve, tato zahnívá a vytváří nebezpečné páry, které jsou vysílané z očí jako šípy proti tělu oběti. (Muchembled, 1997, s. 140)

2 SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

2.1 Vymezení sociální a kulturní antropologie

Výraz antropologie vznikl z řeckého slova „anthropolos“, znamenající lidská bytost. Zpočátku je chápána jako přírodní věda. Po druhé světové válce se tento výraz začal používat ve smyslu společenské a kulturní vědy o člověku. (Copans, 2001, s. 11)

Kulturní antropologie zkoumá existenci člověka, jeho materiální kulturu a činnost v různých podmínkách. Sociální antropologie se zabývá duchovní kulturou člověka, jeho povahou a sociálními a kulturními změnami v jeho rozvoji. Studuje vnitřní stavbu jednotlivých společností a jejich souvislost se společenským vývojem lidstva. (Wolf, 1971, s. 18, 19)

2.1.1 Vznik a vývoj antropologického myšlení

I když základ společenských věd vznikl v antice, přední představitelé řecké kultury se nedomnívali, že poznání „exotických národů“ je pro samotné Řeky nějak důležité. Práce, které se nejvíce přiblížily antropologickým studiím, vznikly spíše v oblasti prolínání řecké a perské civilizace. Perští panovníci totiž vytvořili v 6. století před Kristem rozsáhlou říši, jejíž součástí byly desítky různých národů s rozmanitou kulturou, hovořící mnoha jazyky. Toto impérium mohlo být řízeno pouze na základě multikulturní tolerance. Řeční autoři, kteří žili na pomezí perské říše, byli perským multikulturismem ovlivněni a vzniklo u nich antropologické myšlení ve smyslu chápání sociální a kulturní odlišnosti. (Budil, 2003, s. 47-49)

Moderní antropologické myšlení se výrazněji formovalo ve třináctém, šestnáctém a devatenáctém století. Během třináctého století západní člověk objevil euroasijskou souš, v šestnáctém století pokořil díky námořním plavbám starobylé civilizace Ameriky a Asie a v devatenáctém století se Západ pasoval do role vychovatele „necivilizovaných národů“. (Budil, 2003, s. 51)

V průběhu devatenáctého a dvacátého století vznikají nové antropologické směry, jako evolucionistická antropologie, difuzionistická antropologie, konfiguracionismu, psychologická antropologie, funkcionalistická, strukturální, neoevolucionistická a ekologická antropologie. (Soukup, 2000, s. 5, 6)

2.1.2 Antropologický pojem kultura

Výraz kultura má původ v latinském slově “colere“ a původně znamenal obdělávání zemědělské půdy. Nový význam dal tomuto pojmu římský filozof Marcus Tullius Cicero, který nazval filozofii kulturou ducha a tím definoval kulturu jako lidskou vzdělanost. Ve středověku se pojem kultura v tomto smyslu nepoužíval, k jeho návratu dochází v době nástupu renesance a humanismu. Význam pro zrození antropologického pojetí kultury má drážďanský historik G. F. Klemm a také anglický antropolog E. B. Tylor. Pojem kultura začíná označovat jevy, jimiž se člověk odlišuje od zvířete. Antropologické hledisko tedy neomezuje kulturu jen na pozitivní hodnoty, ale zahrnuje všechny prostředky, kterými se lidé adaptují na okolní prostředí. Kultura je tedy chápána jako přetváření světa člověkem. (Soukup, 2000, s. 13,14)

2.2 Vývoj sociální a kulturní antropologie

Antropologie začala být poměrně brzy chápána jako věda o člověku nejen po stránce tělesné, ale i duševní, ale teprve ve 2. polovině 19. století je vyčleněna kulturní a sociální antropologie jako dvě samostatné vědní disciplíny. Kulturní antropologie vznikala v 70. letech 19. století ve Velké Británii, později v USA. V Evropě dochází k jejímu uplatnění až po první světové válce. (Wolf, 1971, s. 55-57)

Název sociální antropologie vznikl proto, aby bylo rozlišeno studium antropologické od etnologického. Na začátku byly jen teoretické diskuse (např. o původu náboženství, totemismu atd.), později dochází k praktickému studiu kultur jednotlivých společností nejdříve u přírodních národů, dále v rozvojových zemích a nakonec i v zemích civilizovaných. Hlavním úkolem této vědní disciplíny je studium podobných sociálních projevů v různých oblastech světa. (Wolf, 1971, s. 58)

Sociální antropologie spolupracuje s dalšími vědními disciplínami. Využívá hlavně poznatky ze společenských věd, a to sociologie, historie, psychologie, folkloristiky a také religionistiky. Z přírodních věd je to hlavně fyzická antropologie. (Soukup, 2000, s. 21)

2.2.1 Významní představitelé sociální a kulturní antropologie

Předantropologické teorie

První teorie, ze kterých vychází moderní kulturní a sociální antropologie, vznikly v době, kdy již mohli jednotliví badatelé začít třídit a srovnávat své vlastní materiály a materiály od jiných cestovatelů. Setkáváme se s nimi již od dob renesance. Jsou to teorie cyklického vývoje (vývoj probíhá jako střídání pravidelně se opakujících vývojových cyklů) a nepřetržitého lineárního pokroku (vývoj probíhá neustále od jednodušších forem ke složitějším). (Skarupská, 2006, s. 15)

Giovanni Battista Vico (1688 – 1743)

Je označován jako tvůrce moderní teorie cyklického vývoje národů a kultur. Tento italský filozof tvrdil, že každý národ prochází božskou, heroickou a lidskou epochou. Každé stadium má odpovídající vývoj jazyka, písma, práva. (Skarupská, 2006, s. 15)

Jean Antoine de Condorcet (1743 – 1794)

Tento Francouz patří mezi zakladatele teorie nepřetržitého lineárního pokroku. Vývoj lidstva dělí na deset částí, nejstarší lidské období charakterizují rodové společnosti. (Skarupská, 2006, s. 16)

Evolucionistická antropologie

Vznik kulturní a sociální antropologie úzce souvisí se zrodem významného vědeckého hnutí druhé poloviny 19. století – evolucionismu. Evolucionismus vychází z evoluční teorie Ch. Darwina a jeho jednotícím prvkem byl pozitivismus, filozofický směr, který chápe vědu jako jediný prostředek poznání. Podle evolucionistů procházejí všechny společnosti stejnými vývojovými stádii, jež na sebe plynule navazují, a to od nejnižší úrovně k nejvyšší. (Skarupská, 2006, s. 17)

Edvard Barnett Tylor (1832 - 1917)

Pocházel z londýnské rodiny, která mu nedovolila studovat na univerzitě, a k antropologii se dostal zcela náhodně. Ze zdravotních důvodů cestoval do Mexika, kde ho zaujal život domorodých obyvatel. Napsal dílo Primitivní kultura, ve kterém popisuje svou představu

tří stádií sociální revoluce, jež jsou animismus, polyteismus a monoteismus. Formuloval také pojem kultury a difuze (předávání kulturních prvků z jedné společnosti do druhé). (Bowie, 2008, s. 25)

Robert Ranulph Marett (1866 – 1943)

Byl žákem a nástupcem Tylora, v Oxfordu vystudoval filozofii a etiku. Později zde vyučuje antropologii. Do jejího studia však zavádí více psychologických a sociologických aspektů než Tylor a Frazer. Pokouší se také o vlastní výklad tabu a many, které považuje za dva nejdůležitější pojmy pro poznání počátků náboženství. (Wolf, 1971, s. 107)

Lewis Henry Morgan (1818 - 1881)

Byl reprezentantem americké evolucionistické antropologie. Od mládí se zajímal o kulturu původních obyvatel Ameriky a byl členem organizací, které bránily práva indiánských kmenů. Více než dvacet pět let studuje terminologii příbuzenských systémů. Svá studia sepsal do knihy Systémy pokrevnosti a sešvagření lidské rodiny. Pokusil se zde vypracovat evoluční model manželství. Vývoj rodiny podle něj probíhal ve fázích: promiskuita – komunální rodina – párové manželství – monogamie. Vývoj lidstva podle Morgana probíhá ve třech stádiích: divoštství, barbarství, civilizace. (Soukup, 2008, s. 33, 34)

Difuzionistická antropologie

Vzniká na přelomu 19. a 20. století, kdy společenští vědci zkoumají šíření kultury v geografickém prostoru. Za hybné síly dějin jsou považovány migrace a difuze. (Soukup, 2000, s. 39)

Franz Boas (1856 – 1942)

Narodil se na území dnešního Německa. Studoval nejprve fyziku a geografii. Zúčastnil se výpravy geografů do Baffinovy země, ale jeho pozornost se soustřeďovala na to, jak si místní lidé organizují život a věnoval svůj zájem těm skupinám, která přišla co nejméně do styku s civilizací. Později přesídlil do USA, kde působil na několika univerzitách. Několikrát také navštívil Indiány na severozápadním pobřeží USA a publikoval výzkumy z této oblasti. Vytvořil významnou kulturně antropologickou školu, z níž vyšla řada amerických badatelů. Svá antropologická studia orientoval na zkoumání ras, kmenů a sociálních skupin, zdůrazňoval význam prostředí. (Wolf, 1971, s. 137, 139)

William James Perry (1879 – 1953)

Jeden z představitelů historického difuzionalismu. Podle něj se člověk dědí s výbavou pudů a na rozdíl od ostatních živočichů také s výbavou zděděných zkušeností lidského druhu. Zabýval se otázkami vzniku a funkce náboženství, obzvláště problémem kouzelnictví a magie. Lidstvo dělí na dvě skupiny a to na sběrače – lovce a na výrobce potravin. (Wolf, 1971, s. 110)

Richard Thurnwald (1869 – 1954)

Narodil se v německé rodině v Touškově na Plzeňsku, dětství prožil v Čechách. Univerzitní studia absolvoval v Berlíně a v Německu působil po většinu svého života. Zúčastnil se vědecké výpravy na Šalamounovy ostrovy, Novou Guineu a později byl i ve východní Africe a Austrálii. Kritizoval evolucionismus a přikláněl se nejvíce k difuzionismu. Zabýval se otázkami vzniku rodiny a státních forem. (Wolf, 1971, s. 115,116)

Konfiguracionalismus

Nový směr americké kulturní antropologie, který vznikl ve 20. letech 20. století. Předpokládá existenci skrytého organizačního principu, který dává každé kultuře svou jedinečnost. (Soukup, 2000, s. 54)

Ruth Benefictová (1887 – 1948)

Nejlepší žačka a pokračovatelka Boasova díla. Narodila se v USA, nejprve vystudovala jazykovou školu, později studuje antropologii pod vedením Boase. Významné je její zkoumání japonské kultury a povahy Japonců. Po onemocnění Boase přebírá jeho povinnosti na Kolumbijské univerzitě a působí zde až do konce života. Důležitým přínosem jejího díla je humanismus, který tvoří podle ní nutnou součást kulturní antropologie. (Wolf, 1971, s. 160,161)

Psychologická antropologie

Studuje socializaci a enkulturaci, analyzuje frustrace, deprivace a duševní nemoci v různých společnostech. (Soukup, 2000, s. 79)

Margaret Meadová (1901 – 1978)

Prováděla terénní výzkum v oblastech Tichého oceánu. Velmi ji zajímala srovnávací metoda a snažila se ukázat podobnost mezi kulturou jižních moří a současnou Amerikou. Od počátku svých výzkumů se rozhodla zaměřit na ženy a děti, v důsledku čehož se později stává v Americe kulturním idolem. V roce 1925 podnikla výzkumnou cestu na souostroví Samoa, kterou později popsala v knize Dospívání na souostroví Samoa. Srovnává v ní uvolněné postoje k sexualitě na ostrovech Samoy s puritánskými zásadami ve Spojených státech. (Bowie, 2008, s. 104, 105)

Ralph Linton (1893 – 1953)

Je klasickým představitelem americké antropologie 1. poloviny 20. století. Řešil zvláště problém akulturace, který chápal jako důsledek kontaktu lidí s různými kulturními vzory. Zasloužil se o to, že je antropologie chápána jako společenská disciplína. Velmi významným teoretickým přínosem je jeho vysvětlení statusu a role. Rozlišuje status získaný, vrozený a připsaný. Se statusem je spojená role. Statusy a role existují podle něj i v těch nejprimitivnějších společnostech. (Wolf, 1971, s. 256, 257)

Funkcionalismus

Vznikl ve 30. letech 20. stol. Základem je předpoklad, že každý prvek sociálního systému slouží k zachování celku.

Bronislaw Malinowski (1884 – 1942)

Narodil se v Polsku, většinu svého profesionálního života prožil v Londýně. V době první světové války prováděl terénní výzkum na Trobiantových ostrovech nedaleko Papuy Nové Guineje. Jeho přístup je sociologický a také psychologický, protože měl zájem o individuální pohnutky a o fungování společnosti jako celku. (Bowie, 2008, s. 104)

Alfred Reginald Radcliffe – Brown (1881 – 1955)

Jeden z prvních britských sociálních antropologů, kteří prováděli terénní výzkum. Studoval psychologii na univerzitě v Cambridgi. V letech 1906 až 1908 prováděl výzkum na Andamanském souostroví v Bengálském zálivu, z něhož později vznikla kniha Andamanští ostrované: Sociálně antropologická studie. Popisuje v ní především náboženskou víru a obřa-

dy Andamanců a je to jedna z prvních monografií v antropologii náboženství, která vznikla na základě terénního výzkumu. (Bowie, 2008, s. 28, 29)

Strukturální antropologie

Vznikla v 60. letech 20. století. Kriticky hodnotí tradiční směry a formuje nové přístupy ke studiu člověka. (Soukup, 2000, s. 128)

Claude Lévi – Strauss (1908)

Narodil se v Belgii, ale většinu svého vědeckého života strávil ve Francii. Patří mezi zakladatele strukturalismu. Až na několik krátkých expedic do amazonských oblastí Brazílie v terénu nepracoval. Jeho zájem o Jižní Ameriku o znalosti o ní jsou však velmi rozsáhlé. Mezi jeho stěžejní díla patří vylíčení jeho putování po Amazonii nazvané Smutné tropy. (Bowie, 2008, s. 30, 31)

3 VÝZKUM MAGIE V OBLASTI SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

3.1 Frazerovo pojetí magie

James George Frazer (1854 – 1941) byl nejvýznamnějším pokračovatelem Tylorovy evolučionistické školy. Pocházel ze Skotska, studoval na univerzitách v Oxfordu a Cambridgi. Zabýval se problémem tabu, totemismem, magií a prvobytným náboženstvím. Poukázal na to, že přežitky totemismu a různých tabu se ve společnosti uchovávají i na vyšším vývojovém stupni. Stěžejní je jeho dílo *Golden Bough*, kde podal antropologicko-psychologický výklad magie. Tvrdil, že člověk se liší od zvířete ne prací, ale duchovním životem a v magii viděl zárodky budoucího vědeckého myšlení. (Wolf, 1971, s. 99, 100)

Frazer předpokládal, že magie předcházela náboženství. Protože se ukázalo, že magie často nefunguje, hledali lidé jiné prostředky. Když poznali, že nepomáhá ani náboženství, přichází na řadu věda. Rozdíl je v tom, že kouzelník a vědec má důvěru lidí, ale náboženství pracuje se strachem a obavami z hněvu duchovních bytostí. (Bowie, 2008, s. 26)

Většina laické veřejnosti vnímá rozdělení magie pouze na dva směry: bílou, která pomáhá a černou, která ubližuje. Případně ještě ve stejném smyslu se vžila označení pozitivní a negativní magie. Frazer má však zcela jiný přístup a dělí magii na sympatetickou a homeopatickou.

3.1.1 Sympatetická magie

Sympatetická (kontaktní) magie vychází z předpokladu, že věci, které spolu byly jednou spojené, zůstávají spojené navždy, i když byly posléze oddělené. V tomto případě, jestliže něco učiníme jedné věci, postihne to stejným způsobem i druhou. Předpokládá se tedy, že existuje spojitost mezi člověkem a oddělenými částmi jeho těla, jako například vlasy nebo nehty. Kontaktní magie slouží proto často k poškození nebo zničení určité osoby. K tomuto účelu se také často používaly vytrhané nebo vypadané lidské zuby, což dalo za vznik různým zvykům, které se v Evropě udržely do současnosti. V jednom okrese v Německu například hází dítě první vypadlý zub do kamen, v jiných zemích se hází vypadlé mléčné zuby do ohniště nebo do myší díry. Také pupeční šňůra nebo placenta jsou často předmětem kontaktní magie. Zvláštním odvětvím sympatetické magie je léčení ran. Kouzelník v tomto

případě neošetřuje zranění, ale nástroj, který zranění způsobil. Pokud se někdo zraní např. sekýrou, je tato hozena nejprve do ohně a pak do studené vody. To má mít za následek vysušení a zchlazení rány. Také otisky nohou používají kouzelníci pro svůj cíl poškodit pomocí kontaktní magie osobu, která šlépěj zanechala. (Frazer, 2000, s. 34-43)

3.1.2 Homeopatická magie

Homeopatická magie předpokládá, že napodobením požadovaného jevu lze tento jev vyvolat. Nejběžnější je zhotovování figurek osob, kterým chce kouzelník uškodit. Předpokládá se, že pokud se figurka nějakým způsobem zničí, dotyčná osoba zemře. Homeopatická neboli imitativní magie bývala někdy také využívána k dobročinnému účelu, například k usnadnění porodu nebo léčby nemoci. Proto například u kmene Looboo na Sumatře nesmí nikdo, kdo vchází do domu rodící ženy, zůstat stát na prahu, musí rychle vejít dovnitř nebo vyjít ven. Domorodci věří, že porod by se protáhl. Z opačného důvodu se všichni snaží chytit slepici sedící na vejcích a postavit ji před rodičku. U některých kmenů v Africe zase nesmí muž při výrobě kánoe pít vodu, aby kánoe neprosakovala. Divoši také často věří, že existuje magický vztah mezi mužem na lovu a jeho ženou, která zůstala doma. Manželka je v tuto dobu povinna určité věci dělat a jiné zase nedělat, aby muži neuškodila. Je-li muž například jeho manželka v době nepřítomnosti nevěrná, hrozí mu neúspěch při lovu nebo i smrt. Stopy této primitivní víry byly nalezeny i v Anglii, kde se věřilo, že úspěch rybářů na moři je podmíněn chováním jejich manželek doma. (Frazer, 2000, s. 7-23)

3.2 Magie v Evropě

Historie magie v Evropě je velmi stará, souvisí v podstatě s nejstaršími civilizacemi, které Evropu osídlovaly, ať už se jedná o pravěkého člověka, později Kelty a dále na území dnešní České republiky o Slovany, vždy se jedná ve své podstatě o pohany, v jejichž životě měla magie zcela určitě své místo.

Avšak ani v době 20. a 21. století magie ze světa nevymizela. Je známé, že vůdce Třetí říše Adolf Hitler byl obdivovatelem magie a snažil se s její pomocí ovlivnit průběh druhé světové války ve svůj prospěch. Po druhé světové válce vzniká v Anglii nový náboženský směr s názvem Wicca a brzy se začíná šířit po celém světě.

3.2.1 Magie na území dnešní České republiky

V těsné blízkosti hranic se Slovenskem existuje oblast, která byla a svým způsobem ještě je územím, kde se pokrok jen pomalu stává součástí místního života. Této lokalitě se říká moravské Kopanice. Kopanice snad podle toho, že země je zde hodně kamenitá a lidé proto nemohli svá pole orat, pouze je okopávali.

Lidé, kteří se kdysi rozhodli tuto krajinu osídlit, žili na svazích zdejších hor a byli hluboce spjati s přírodou, na které byli plně závislí. Snad toto vysvětluje fakt, že některé místní ženy, obzvláště z osady Žítková, uměly nahlédnout do budoucnosti. Těmto ženám se říkalo bohyně a jejich činností nebylo jen předpovídání budoucnosti, ale také pomáhaly a poskytovaly rady těm, kteří si sami nedokázali pomoci. Žítkovské bohyně znal nejenom prostý lid, ale také inteligence a bohatí lidé. Zнала je celá Morava, Uhry, dokonce i Praha, Varšava a Vídeň. Ve 20. století však začíná způsob jejich života procházet krizí. Jednak církev, která stále ještě v té době měla na vesnici velký vliv, jejich v podstatě magické praktiky odsuzovala, ale také se začalo stávat stále dostupnějším vzdělání a vědecké informace a ty magii prakticky vyloučily z důvěryhodných zdrojů poznání. Kde se však v tomto prostoru bohyně vůbec vzaly? Vysvětlení je jednoduché. Kopaničáři jsou sice již několik set let křesťany, ale často jen navenek, zatímco uvnitř v nich zůstala spousta starobylého pohanského myšlení, zděděného po dávných předcích. Bohyně ovládaly takové věci, jako je hádání budoucnosti, označení zloděje ukradené věci, odehnání bouřky, milostnou magii, uzdravování nemocných a další. Do dnešní doby se však už „bohyňování“ nedochovalo, poslední žítkovská bohyně Irma Gabrhelová zemřela v lednu 2001. Bohyně vždy ve svém řemesle vyučily nejstarší dceru, případně i dvě dcery, ale poslední žijící bohyně již nikoho nevyučily, v dnešním světě už by o jejich umění nebyl stejně zájem. Bohyně už tedy nyní na Žítkově nejsou, odešly symbolicky na přelomu tisíciletí. (Jilík, 2005, s. 9, 19, 79)

V současné době můžeme ještě pozorovat praktikování různých magických rituálů u našich spoluobčanů romského původu, obzvláště přetrvávají u Olašských Romů. U Romů se traduje obecně velká víra v duchy a pohřby jsou svázány s mnoha rituály. Stejně tak je tomu i v případě těhotenství a narození dítěte. Také zlato má u Romů magickou moc a věří se, že jeho nositele ochraňuje.

4 ŠAMANISMUS JAKO PŘEDMĚT ZKOUMÁNÍ SOCIÁLNÍCH A KULTURNÍCH ANTROPOLOGŮ

4.1 Úloha (poslání) šamana

Šaman je člověk, který zastává velké množství funkcí. Je v první řadě léčitel, dále jasnovidce, psychopomp, psycholog, astronom, vykladač snů i kněz. Vyznačuje se mimosmyslovým vnímáním a psychotronickými schopnostmi. Povolání šamana může člověk buď zdědit, nebo se jím stane spontánně, například prostřednictvím snu, nemoci, zjevení. (Zelený, 2007, s. 125)

Šamanismus je nejrozšířenější systém současného léčení duše a těla, který lidstvo zná. Je dokázáno, že šamanské metody se používají již dvacet až třicet tisíc let, možná ještě déle. V současné době se šamanské umění dochovalo díky národům, které si ještě zachovaly původní přirozenou kulturu. Tito lidé jsou pro nás současníky velmi důležití, protože téměř v žádné kultuře se nezachovaly písemné záznamy a o šamanských dovednostech se tedy můžeme dozvědět jen od jejich žijících představitelů. (Harner, 1996, s. 49)

Zvláštní je, že provádění šamanských praktik je na všech místech naší planety podobné, ať už se jedná o Austrálii, Ameriku, Sibiř, Střední Asii, Evropu nebo Afriku. Proč tomu tak je? Během mnoha tisíců let lidé získávali zkušenosti pomocí pokusů a omylů. Lidé z různých kulturních úrovní tedy docházeli ke stejným závěrům. Šamanismu se dařilo hlavně v prvobytných kulturách, které neměly technologické vymoženosti současné medicíny. Proto lidé neměli jinou možnost, jak si zachovat zdraví a přežít, než rozvíjet schopnosti lidského rozumu. (Harner, 1996, s. 51)

U přírodních národů je nemoc chápána jako problém, který vznikne, když není něco v pořádku s duší dotyčného člověka. Šaman tedy musí odhalit nerovnováhu a uvést vše do původního stavu. Potom bude zase duše nemocného žít v souladu s jeho tělem a člověk se uzdraví. (Lörler, 2006, s. 4)

Samotný šamanský obřad obvykle probíhá po setmění. Šaman svým zpěvem, bubnováním nebo chřastěním a tancem volá své duchy ochránce a pomocníky. Jak se rytmy zrychlují a zesilují, dochází ke stimulaci nervového systému, což ještě s pomocí halucinogenů nebo alkoholu navozuje měnící se stav vědomí. (Zelený, 2007, s. 125)

Pro práci šamana je důležitá jeho vlastní síla a také síla jeho ducha – ochránce. Nejběžnější způsob, jak získat ducha – ochránce, je hledání na odlehlém místě. Může to být hora, jeskyně, opuštěná cesta. Bez ducha – ochránce se nikdo nemůže stát šamanem, protože by nemohl bojovat s duchovními silami. Duchem – ochráncem bývá často zvíře, které šamana chrání a zároveň mu slouží. To, že má někdo ducha – ochránce, ale automaticky neznamená, že dotyčný je šamanem. Tohoto ducha může mít každý, ale rozdíl je v tom, že šaman jej využívá ve změněném stavu vědomí. Radí se s ním, cestuje s ním a využívá ho k léčení nemocných. Kromě ducha – ochránce má šaman ještě mnoho dalších duchů – pomocníků, kterých mohou být i stovky a šaman je získává celá léta. (Harner, 1996, s. 51, 52)

Nezdá se, že by byl nějaký rozdíl mezi pohlavími, pokud porovnáme šamanské schopnosti u mužů a u žen. Ale ženy ve většině společností mají příliš mnoho práce s domácností a výchovou dětí, takže jim nezbývá čas, aby se staly šamankami. Někdy se jimi stávají ve středním věku, až vychovávají děti. (Harner, 1996, s. 53)

Donedávna někteří vědci věřili, že šamani jsou pouze nemocní, kteří trpí nějakým duševním onemocněním a jejich společnost je příliš nevědomá, aby to rozeznala. Šaman však není nemocný, on jen žije ve dvou světech a jeho umění spočívá v tom, neplést si je. Rozdíl mezi např. schizofrenikem a šamanem je v tom, že šaman aktivně vyhledává duchy a vědomě si navazuje změněný stav vědomí. Člověk s psychózou je týrán hlasy, které slyšet nechce a většinou je jimi kritizován. (Nicholson, 1994, s. 56-57)

4.2 Šamanismus v současné Evropě

Možná by mohl vzniknout dojem, že na území Evropy šamanismus neexistoval, že je to úkaz, který se vyskytoval pouze na jiných územích, ale opak je pravdou. Pouze myšlenky našich předků upadly v zapomnění a v době christianizace Evropy byly přímo zakázány. Na území Evropy se vyskytovaly hlavně kmeny Keltů a Germánů, které sem dorazily kolem 4. tisíciletí před naším letopočtem. Keltští šamani byli nazýváni druidové a také oni zastávali pro svůj kmen funkce jako léčitelé, filosofové, astrologové, věštcí a podobně. Jejich vzdělávání bylo dlouhé a své vědomosti dokázali opravdu účinně využít až ve zralém věku. V myšlení Keltů neměla místo dogmata ani morální příkázání, za svatý byl pokládán rod a život v něm. Kolem roku 1000 před naším letopočtem začíná pronásledování

druidů Římany a později následuje jejich vymýcení křesťanstvím. Život Germánů a Keltů se navzájem ovlivňoval a pravděpodobně v době začátků křesťanství dokonce žili ve stejných kmenech. (Lörler, 2006, s. 41- 46)

Pokud se chtěl u Keltů někdo stát šamanem, pobýval v noci u hrobů mrtvých předků, aby do něj vstoupila jeho duše a on byl vyvolen za šamana. Euroasijský šamanismus vychází víceméně z loveckých a pasteveckých společenství, v Evropě je založen na společenstvích zemědělských. Je zvláštní, že v Evropě, na rozdíl od Sibiře nebo Ameriky, je šamanismus obvykle spojován s nějakou deviací, utajováním a se znevýhodněnými osobami. V Maďarsku byly dobrými léčitelkami ženy – šamanky. Velkým pomocníkem jim byl duch koně. Na šamanismus ukazují i skalní kresby postav z doby 13 000 – 6 000 let před Kristem, ukazující kostry postav. Byly nalezeny ve Francii a v Norsku. Šamanismus se u Evropanů také dochoval v praktikách různých náboženství. Na příkladu svatého Antonína, který je demony různě trýzněn a rozřezáván na kusy, můžeme vidět prvky iniciace šamana. Také známý řecký mýtus o Orfeovi a jeho sestupem do podsvětí můžeme přirovnat k technikám šamanů. Můžeme dokonce říci, že Orfeus mohl být šaman. (Zelený, 2007, s. 212-214)

Později zde šamanismus upadá v zapomnění a k jeho znovuobjevení dochází až v době, kdy začíná být snazší cestovat do vzdálených krajín a poznávat národy, které ještě žijí svým původním způsobem života, tedy zhruba v 19. století.

Ve dvacátém století, obzvláště v jeho druhé polovině, začínají již být lidé unaveni nepřirozeným životním stylem, životem ve velkých městech, špatným ovzduším, nevhodnými potravinami. V pracovní oblasti je to velký tlak na jednotlivce, lidé jsou nuceni k podávání stále vyšších výkonů. Přichází vlna civilizačních chorob a lidé si začínají znovu uvědomovat, jak se odklonili od přírody a co to pro ně znamená. Někteří se snaží řešit své zdravotní a psychické problémy opětovným návratem k přírodě. U některých národů lze navázat na původní šamanské učení, jiné přebírají informace ze zahraničí. Spojené státy se zaměřují na tradice svých původních obyvatel, Evropané vycházejí z praktik keltských nebo jiných evropských pohanských náboženství. V současné době se již nezdůrazňuje sociální role šamana v původních malých společenstvích, ale klade se důraz na individuální duchovní rozvoj. Současní šamanští učitelé tvrdí, že šamanem se může stát kdokoli. Techniky putování duše se mohou naučit všichni účastníci šamanských seminářů a kurzů. Nejznámější zastávce západního šamanismu je americký antropolog Michael Harner, který napsal příručku *Cesta šamana*. Harner tvrdí, že člověk, který se chce dostat do transu nebo objevit

zvířecího pomocného ducha pomocí magnetofonu, na kterém je nahráno bubnování, přichází k týmž duchovním zdrojům, ke kterým kmenoví šamani přicházeli od nepaměti. (Bowie, 2008, s. 189)

Své zážitky z expedice na peruánskou Amazonku sepsal Michael Harner poutavě v knize Tajemství šamanismu. Harner zde popisuje, jak prošel zasvěcením a stal se šamanem.

„Byl jsem přesvědčen, že umírám. Když jsem se pokusil smířit s osudem, nejnižší část mého mozku začala vysílat ještě silnější vidění a informace. Bylo ‚mi řečeno‘, že tento nový materiál dostávám, protože umírám a ‚není nebezpečné‘, abych tato tajemství poznal. Oznámili mi, že jsou to tajemství chráněná pro umírající a mrtvé.

Pouze mlhavě jsem mohl rozlišovat ty, kdož mi tyto myšlenky sdělovaly: gigantické plazící se bytosti, líně ležící v hlubinách mého mozku v místech, kde se setkává s vrcholem páteře. Mohl jsem jen smutně hledět do pochmurných, temných hlubin.

Pak mi promítly vizuální scénu. Nejdříve mi ukázaly planetu Zem, její podobu v dávných časech. Dříve, než se na ní objevil život. Viděl jsem oceán, holou souš a jasné, modré nebe. Později z nebe padaly stovky černých skvrn. Dopadaly na pustou Zem přede mnou. Viděl jsem, že ve skutečnosti byly skvrny veliké, zářící, černé bytosti s krátkými a tlustými křídly, jako měl pterodaktyl a ohromnými těly, podobnými velrybě. Letěly dolů zcela vyčerpány svým cestováním. Dlouho odpočívaly. Vysvětlily mi, že přiletěly odněkud z vesmíru. Přiletěly na Zem, aby se zachránily před nepřítelem.

Tyto bytosti mi pak ukázaly, jak na planetě vytvořily život, aby se uprostřed pestrých forem ukryly a tak zamaskovaly svou přítomnost. Naskytl se mi velkolepý pohled na vznik života, na to, jak se stovky milionů let přizpůsoboval, v rozsahu, který nelze popsat.

Dověděl jsem se, že tyto bytosti podobné draku jsou uvnitř všech forem života. Včetně člověka. Řekly mi, že jsou skutečnými pány lidstva a celé planety. My, lidé, jsme jen jejich prostorem a sluhy. Proto se mnou mohly mluvit z mého nitra.“ (Harner, 1996, s. 16,17)

4.2.1 Šamanismus na území České a Slovenské republiky

V České republice se po roce 1989 začíná zvedat zájem o tento životní styl velmi pomalu, není zde na co navazovat. V současné době jsou nejznámějšími osobnostmi, zabývající se šama-

nismem v naší vlasti Ivo Musil a Miroslav Kašpar, na Slovensku působí v této oblasti hlavně Zora Frešová a Katarína Hrčková.

Ivo Musil

je pražský šaman, který nabízí tradiční šamanské léčitelství, šamanské poradenství, přednášky o šamanismu, zážitkové semináře, organizace šamanských akcí a seminářů.

Dále poskytuje v Praze po telefonické domluvě individuální konzultace.

Přehled seminářů:

Šamanská cesta

Účastníci se naučí za pomocí bubnů vstupovat do změněného stavu vědomí a rozšířit své vnímání i na tu část reality, kterou běžně nevnímáme. Získají zkušenosti kontaktu se svým silovým zvířetem a naučí se několik jednoduchých šamanských technik, pomocí kterých mohou pomoci sobě i svým blízkým. Seznámí se s pojetím světa podle přírodních národů a získají zkušenosti s bytostmi, které nazýváme neživé.

Medicine Wheel

Na semináři se pracuje s Medicínským kruhem a jeho osmi směry a procvičuje se navázání směru s jejich kvalitami. Probere se zde 20 základních sil Universa a 20 čaker, které se k nim vztahují. Účastníci se seznámí s 5 štíty, které má každý člověk a které ovlivňují, jakým způsobem vnímáme svět.

Medicine Wheel – praktický výcvik

Navazuje na základní seminář Medicine Wheel. Umožňuje absolventům porozumění moudrosti Medicínského kruhu a jeho použití pro léčení sebe a druhých.

Šamanovo srdce

Na semináři se putuje ke svému srdci, účastníci ho poznávají a léčí.

Místa síly

Záměrem semináře je obnovení spojení mezi světem lidí a světem bytostí, obývajících určitá místa.

Chaos a řád

účastníci se poučí, jak jim může Chaos přinést sílu k tvoření vlastního života.

Srdce muže – jen pro muže

V tomto semináři projdou muži prastarými přechodovými rituály, které se v naší kultuře již nevyskytují a umožní jim tím dospět a stát se muži.

Cesta muže – jen pro ženy

Tento seminář je určený pro ženy, které chtějí porozumět světu mužů.

Dále je v nabídce tříletý šamanský výcvik pod názvem Škola malého stromu. V prvním ročníku si účastníci vybudují strom svého života. Ve druhém ročníku bourají staré koncepty a postoje a hledají pevné body sami v sobě. Třetí ročník ukazuje účastníkům, jak být strůjcem svého osudu. Během všech tří ročníků se účastníci učí pracovat jako skupina, kde má každý svoje místo a je užitečný pro druhé. (<http://samani.hyperlinx.cz/index.php?Z=2>)

Miroslav Kašpar

Certifikovaný lektor holotropního dýchání. Na statku ve Skřidlech v jižních Čechách pořádá kurzy holotropního dýchání, chůze přes žhavé uhlí, nabízí výrobu bubnů, práci se sny, meditace.

Zora Frešová

Mgr. Zora Frešová se věnuje šamanismu od roku 1995, své vzdělání v této oblasti získala především prostřednictvím seminářů organizace Foundation for shamanic studies a od roku 2005 sama vyučuje základní i nadstavbové semináře. Svě zkušenosti využívá ve svých vlastních projektech, jako jsou semináře určené k osobnímu růstu a hlubšímu sebepoznání. Kromě vedení seminářů se věnuje i individuální práci s klienty se zaměřením na rozvoj osobnosti a řešení problémů a životních krizí. Pořádá semináře také v České republice. (www.zorafresova.sk/index.php?option=com_content)

4.2.2 Ruská federace – Republika Tuva

Nejvýraznějšího zviditelnění šamanského umění se v rámci Ruské federace podařilo obyvatelům republiky Tuva. Zde na popud tuvinského etnografa Kenina Monguše Lobsana vzniklo po roce 1991 první šamanské centrum. Po jeho rozpadu vznikla dvě nová centra. Od té doby již proběhla v Tuvě dvě mezinárodní symposia šamanů a šamanologů (v roce 1996 a 2003). Chování zdejších šamanů je vcelku pochopitelné, v době vysoké nezaměstnanosti se každý snaží vydělat peníze, jak umí. Některé obřady se dělají na žádost cizinců, jiné navazují na skutečné tradice. Pro běžné Tuvince jsou ze všeho nejdůležitější pohřební rituály. V současné době uva-

žuje prezident Tuvy o projektu společného šamanského domu, kde by byli všichni šamani umístěni společně. Byli by pro návštěvníky Tuvy dostupnější a jejich výtěžky by bylo snadnější podřídit kontrole. (http://www.samanskajurta.cz/_samanska_tuva_dnes_php)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 KVANTITATIVNÍ ŠETŘENÍ

V praktické části bakalářské práce je použit kvantitativní výzkum.

Výzkum je organizovaný, systematický a logický proces zkoumání, používající empirické informace k zodpovězení otázek, případně k testování hypotéz. (Punch, 2008, s. 18)

Kvantitativní šetření přináší numerická data měřením proměnných. Cílem zkoumání je to, v jakém vztahu jsou proměnné mezi sebou. (Punch, 2008, s. 13)

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak je současná mladá vzdělaná generace ovlivněna magickým myšlením našich předků a jaké má povědomí o šamanismu a sociální a kulturní antropologii.

Díličními cíly výzkumu je zjistit u mladé generace:

- vztah k pověrám,
- vliv magického myšlení v každodenním životě dnešního mladého člověka,
- povědomí o šamanismu a sociální a kulturní antropologii mezi dnešními mladými lidmi.

5.2 Základní výzkumné otázky

Dle dosavadních poznatků a zkušeností týkajících se problematiky jsem stanovila tři základní výzkumné otázky této práce:

1. Jaký je vztah současné mladé generace k pověrám?
2. Jakým způsobem je dnešní mladá generace ovlivněna magickým myšlením?
3. Jaké je povědomí dnešní mladé generace o šamanismu a sociální a kulturní antropologii?

5.3 Výzkumné metody

Pro svou práci jsem použila výzkumnou metodu dotazníku.

Dotazník slouží ke sběru dat prostřednictvím výzkumných otázek. (Punch, 2008, s. 46)

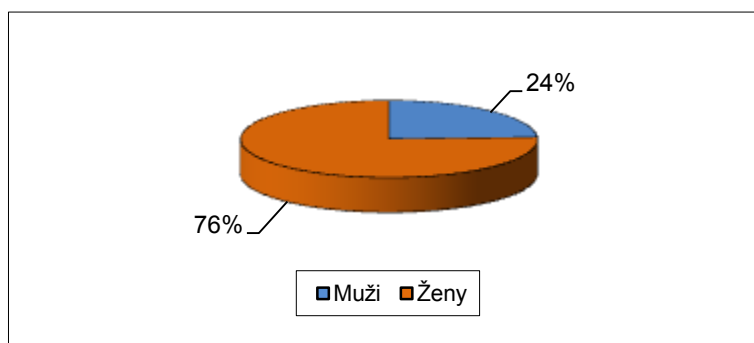
Tato metoda mi připadala nejvhodnější, protože jsem potřebovala v krátkém časovém období oslovit co nejvíce mladých lidí. Pod pojmem mladá generace považuji pro účely výzkumu studenty středních, vyšších odborných škol a vysokých škol. Oslovila jsem studenty dvou typů středních škol, jedné vyšší odborné a jedné vysoké školy ve Zlínském kraji.

Dotazník byl distribuován mezi 120 respondentů, zpět se vrátilo 107 dotazníků, což činí 89,2 % návratnost.

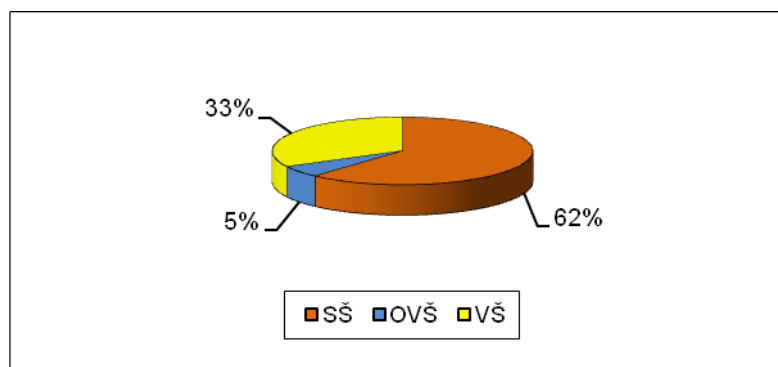
5.4 Výzkumný vzorek

Dotazníky byly rozdány studentům, navštěvujícím:

- Soukromou střední školu pedagogickou a sociální, s.r.o., ul. Gahurova 5265, 760 01 Zlín
- Gymnázium J. A. Komenského, Komenského 169, 688 01 Uherský Brod
- Vyšší odbornou školu ekonomickou, nám. T. G. Masaryka 3669, 760 01 Zlín
- Univerzitu Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta multimediálních komunikací, Štefánikova 2431, 760 01 Zlín

Obrázek 1. Procentuální vyjádření respondentů dle pohlaví [vlastní zpracování]

Obrázek 2. Procentuální vyjádření typů škol, které respondenti navštěvují [vlastní zpracování]

5.5 Realizace výzkumu

Dotazník byl vytvořen v průběhu měsíce ledna 2010, distribuován mezi studenty byl v období 8. – 12. února 2010. Distribucí mezi studenty Univerzity T. Bati ve Zlíně byl pověřen můj syn, který zde studuje, spolužáky o správném vyplnění dotazníků informoval a následně je sesbíral a vrátil zpět. Stejně tak distribuoval dotazník mezi své přátele, navštěvující Vyšší odbornou školu ekonomickou ve Zlíně. Dotazníky mezi studenty Gymnázia J. A. Komenského v Uherském Brodě distribuovala moje dcera, která zde studuje, spolužáky instruovala, jak dotazník správně vyplnit a po vyplnění sesbírala a vrátila zpět. Dotazníky studenti vyplňovali ve svém volném čase po vyučování. Dotazníky mezi studenty Soukromé střední školy pedagogické a sociální s. r. o. ve Zlíně distribuovala pedagožka této školy, která byla o správném vyplnění dotazníků informována, po vyplnění je opět sesbírala a odevzdala zpět. Dotazníky se vrátily zpět do 25. února 2010, v průběhu měsíce března byly vyhodnoceny a z výsledků byly sestaveny tabulky a grafy.

5.6 Zpracování získaných dat

Získaná data jsou uspořádána do pracovních tabulek četností. Položky jsou dále sestaveny do tabulek, graficky znázorněny a slovně popsány.

Absolutní četnost udává počet respondentů, kteří odpovídají v položce stejnou odpovědí z nabídnutých možností.

Relativní četnost poskytuje informaci o tom, jak velká část z celkového počtu hodnot připadá na danou dílčí hodnotu. Je vyjádřena procentuelně.

5.7 Hodnocení jednotlivých položek dotazníku

Úvod dotazníku je věnován základním informacím, a to zda je respondent žena nebo muž a jaký typ školy studuje. První část dotazníku byla zaměřena na to, nakolik mladá generace věří pověrám (otázky č. 1, 2, 3). Ve druhé části dotazníku bylo zkoumáno, jak je dnešní mládež ovlivněna magickým, neboli v podstatě iracionálním myšlením (otázky č. 4, 5, 6, 7, 8, 9). Třetí část dotazníku se ptá respondentů na jejich informovanost ohledně šamanismu a sociální a kulturní antropologie (otázky č. 10, 11).

5.8 Výsledky a interpretace dotazníku

Na otázky uvedené v dotazníku odpovídalo 81 žen a 26 mužů. Ze 107 dotazovaných bylo 66 respondentů, kteří navštěvují střední školu, 6 respondentů navštěvuje vyšší odbornou školu a 35 respondentů studuje na vysoké škole

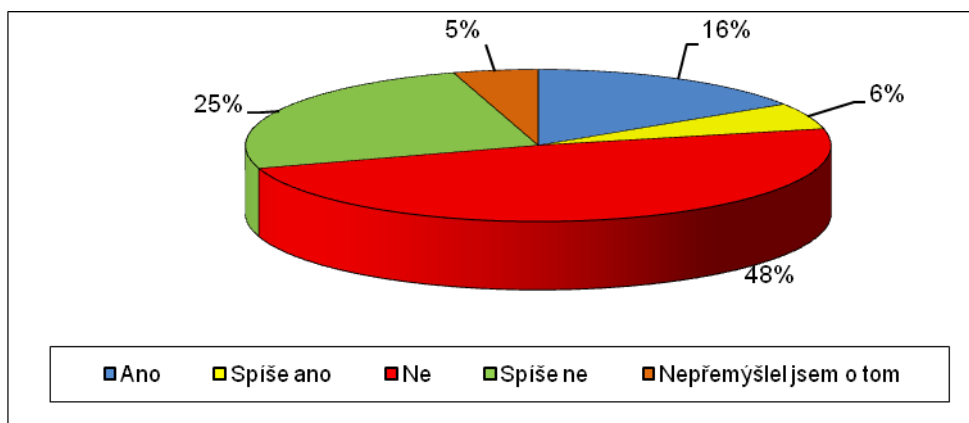
Otázka č. 1: Věříte tomu, že 13 je nešťastné číslo?

Tab. 1. Odpovědi respondentů na otázku č. 1

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	17	16
Spíše ano	6	6
Ne	52	48
Spíše ne	27	25
Nepřemýšlel jsem o tom	5	5
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 1. Odpovědi respondentů na otázku č. 1

Zdroj: vlastní

Interpretace

Na výše uvedenou otázku odpovědělo ze 107 respondentů 17, že věří, že 13 je nešťastné číslo. 6 respondentů uvedlo, že spíše věří, že 13 je nešťastné číslo, 52 uvedlo, že 13 není nešťastné číslo. Dalších 27 respondentů uvedlo, že spíše nevěří, že 13 je nešťastné číslo a 5 oslovených respondentů o tom, zda je 13 nešťastné číslo nepřemýšlelo.

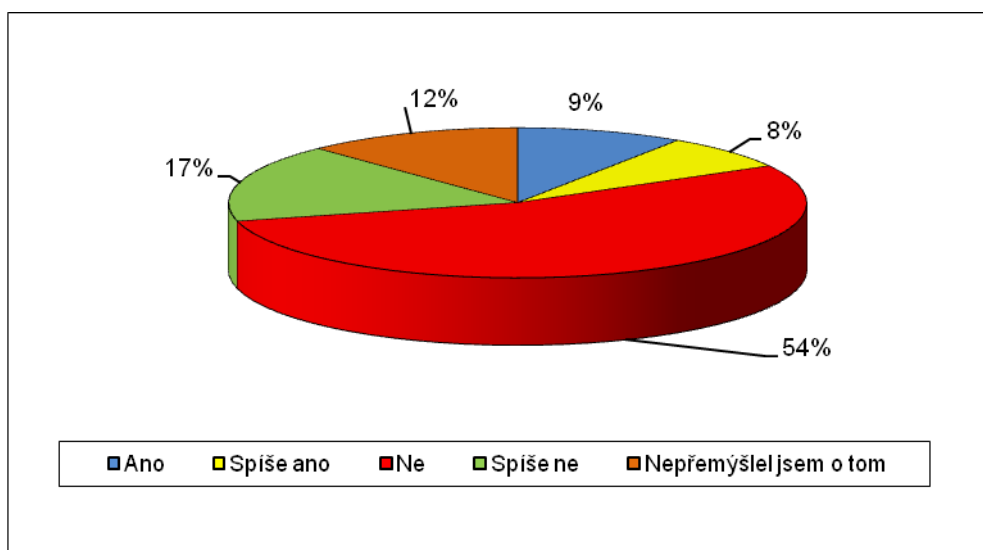
Otázka č. 2: Věříte tomu, že dle pověry „V máji na máry“ svatba v květnu přináší novomanželům neštěstí nebo smrt?

Tab. 2. Odpovědi respondentů na otázku č. 2

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	10	9
Spíše ano	8	8
Ne	58	54
Spíše ne	18	17
Nepřemýšlel jsem o tom	13	12
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 2. Odpovědi respondentů na otázku č. 2

Zdroj: vlastní

Interpretace

Na výše uvedenou otázku 10 respondentů uvedlo, že věří tomu, že dle pověry „v máji na máry“ svatba v květnu přináší novomanželům neštěstí nebo smrt, 8 oslovených respondentů uvedlo, že spíše ano, 58 respondentů nevěří, 18 respondentů uvedlo, že spíše nevěří, a 13 respondentů uvedlo, že o této pověře neuvažovalo.

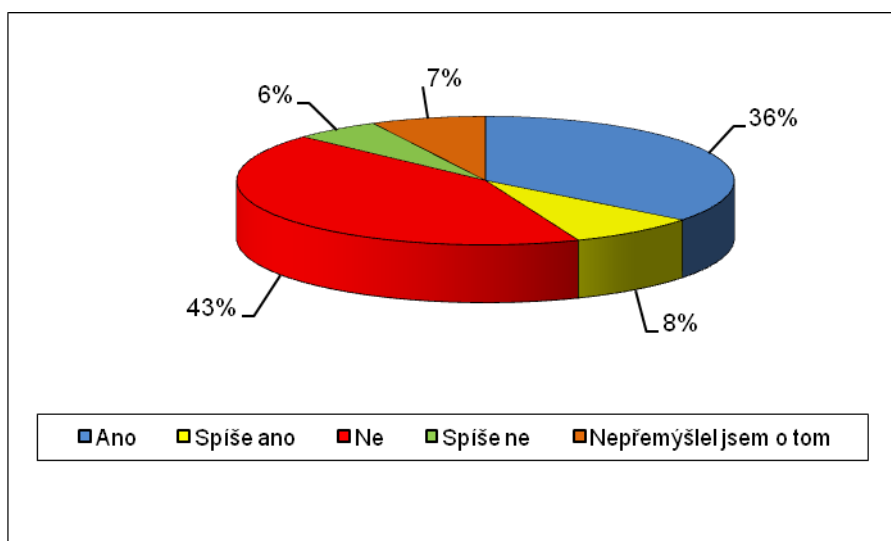
Otázka č. 3: Věříte tomu, že střepy přinášejí štěstí?

Tab. 3. Odpovědi respondentů na otázku č. 3

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	38	36
Spiše ano	9	8
Ne	46	43
Spiše ne	6	6
Nepřemýšlel jsem o tom	8	7
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 3. Odpovědi respondentů na otázku č. 3

Zdroj: vlastní

Interpretace

Z výzkumného souboru 107 respondentů na výše uvedenou otázku 38 uvedlo, že věří, že střepy přinášejí štěstí, 9 uvedlo, že spíše ano, 46 oslovených respondentů si myslí, že střepy nepřinášejí štěstí, další 6 uvedlo, že spíše ne, a 8 respondentů uvedlo, že o pověře, že střepy přinášejí štěstí, nepřemýšlelo.

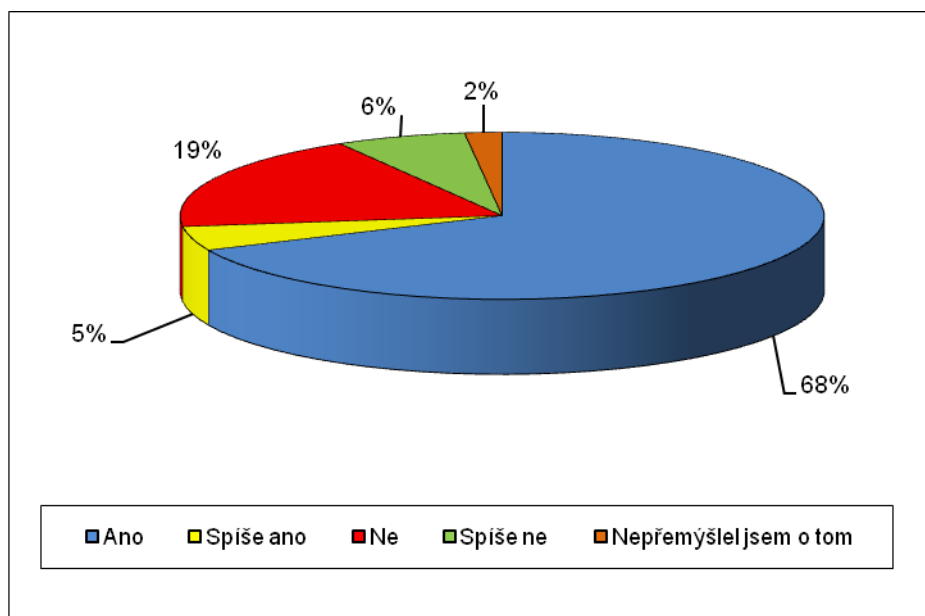
Otázka č. 4: Když mluvíte o něčem, co by se mohlo splnit, používáte v řeči obrat typu: „Ať to nezakřiknu“?

Tab. 4. Odpovědi respondentů na otázku č. 4

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	73	68
Spíše ano	5	5
Ne	20	19
Spíše ne	7	6
Nepřemýšlel jsem o tom	2	2
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 4. Odpovědi respondentů na otázku č. 4

Zdroj: vlastní

Interpretace

Na výše uvedenou otázku odpovědělo 73 respondentů, že používají v řeči obrat typu: „ať to nezakřiknu“, 5 respondentů uvedlo, že spíše ano, 20 oslovených uvedlo, že tento obrat nepoužívají, dalších 7 také spíše ne, a 2 respondenti uvedli, že o používání tohoto obratu při řeči, nepřemýšleli.

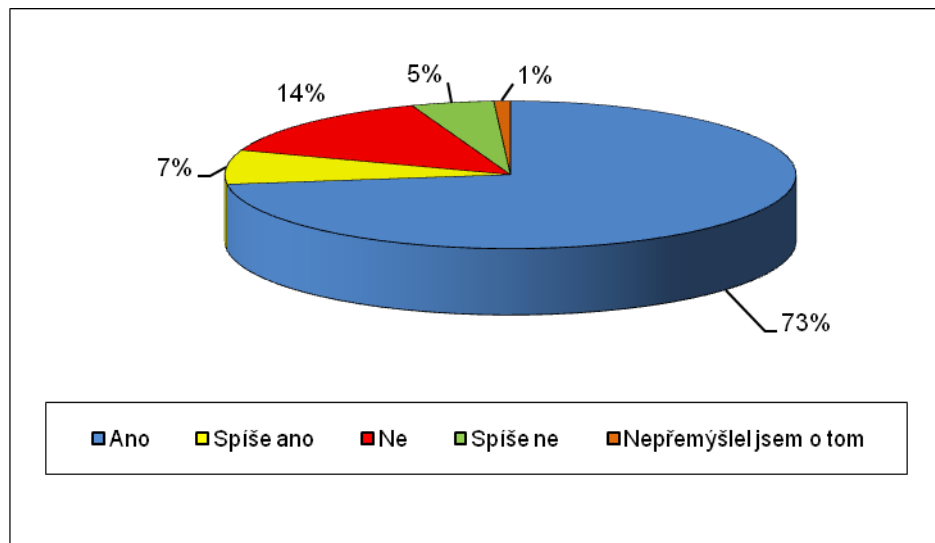
Otázka č. 5: Když nechcete, aby něco špatně dopadlo, „zaklepáváte“ to na dřevo?

Tab. 5. Odpovědi respondentů na otázku č. 5

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	78	73
Spíše ano	8	7
Ne	15	14
Spíše ne	5	5
Nepřemýšlel jsem o tom	1	1
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 5. Odpovědi respondentů na otázku č. 5

Zdroj: vlastní

Interpretace

Ze 107 oslovených respondentů 78 uvedlo, že když nechce, aby něco špatně dopadlo, „zaklepává“ to na dřevo, 8 uvedlo, že spíše ano, 15 respondentů uvedlo, že, „ nezaklepává na dřevo“, 5 respondentů uvedlo, že spíše ne, a 1 oslovený uvedl, že o tom nepřemýšlelo.

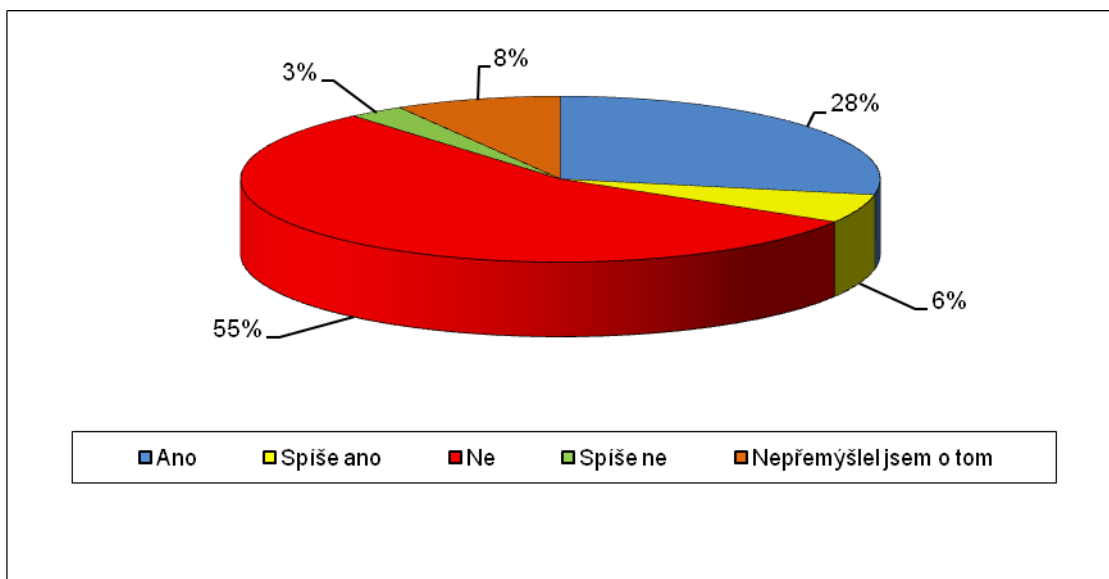
Otázka č. 6: Myslíte si, že existují lidé, kteří dokážou někoho nebo něco „uhranout“?

Tab. 6. Odpovědi respondentů na otázku č. 6

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	30	28
Spíše ano	6	6
Ne	59	55
Spíše ne	3	3
Nepřemýšlel jsem o tom	9	8
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 6. Odpovědi respondentů na otázku č. 6

Zdroj: vlastní

Interpretace

Ze 107 respondentů 30 uvedlo, že si myslí, že existují lidé, kteří dokážou někoho nebo něco „uhranout“, 6 respondentů uvedlo, že spíše ano, 59 oslovených respondentů si myslí, že neexistují lidé, kteří dokážou někoho nebo něco „uhranout“, 3 uvedli, že spíše ne, a 9 respondentů uvedlo, že o tom, zda existují lidé, kteří dokážou někoho nebo něco „uhranout“, nepřemýšlelo.

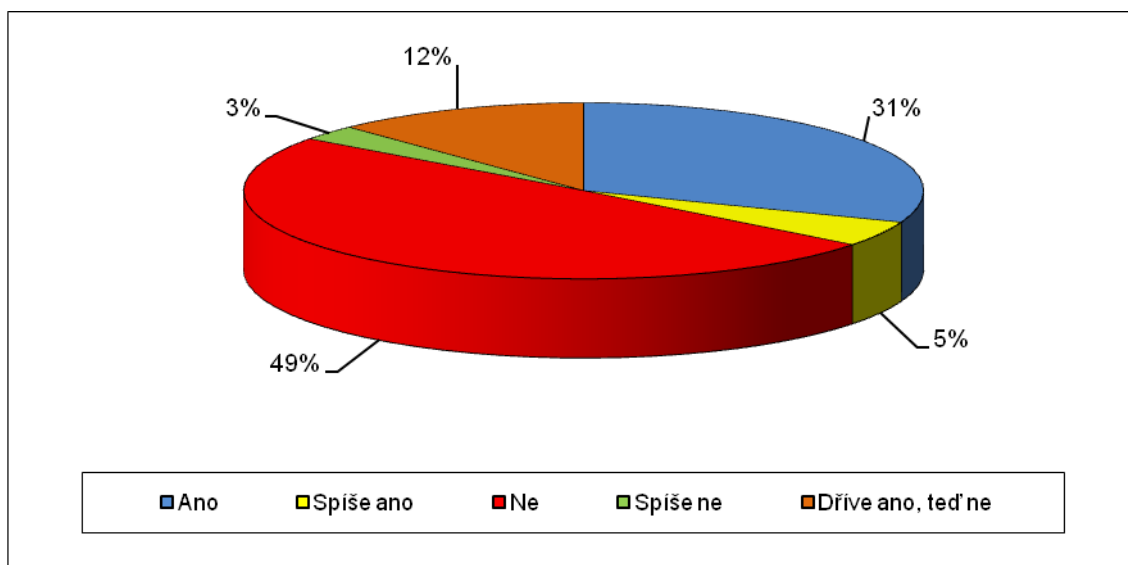
Otázka č. 7: Máte nějaký talisman?

Tab. 7. Odpovědi respondentů na otázku č. 7

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	33	31
Spíše ano	5	5
Ne	53	49
Spíše ne	3	3
Dříve ano, teď ne	13	12
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 7. Odpovědi respondentů na otázku č. 7

Zdroj: vlastní

Interpretace

Na výše uvedenou otázku ze 107 respondentů 33 odpovědělo, že ano, 5 uvedlo, že spíše ano. 53 oslovených respondentů odpovědělo, že talisman nemá, a 13 respondentů uvedlo, že dříve talisman mělo, nyní talisman nemá.

Otázka č. 8: Když vám záleží na tom, aby vám něco vyšlo, používáte nějaký rituál?

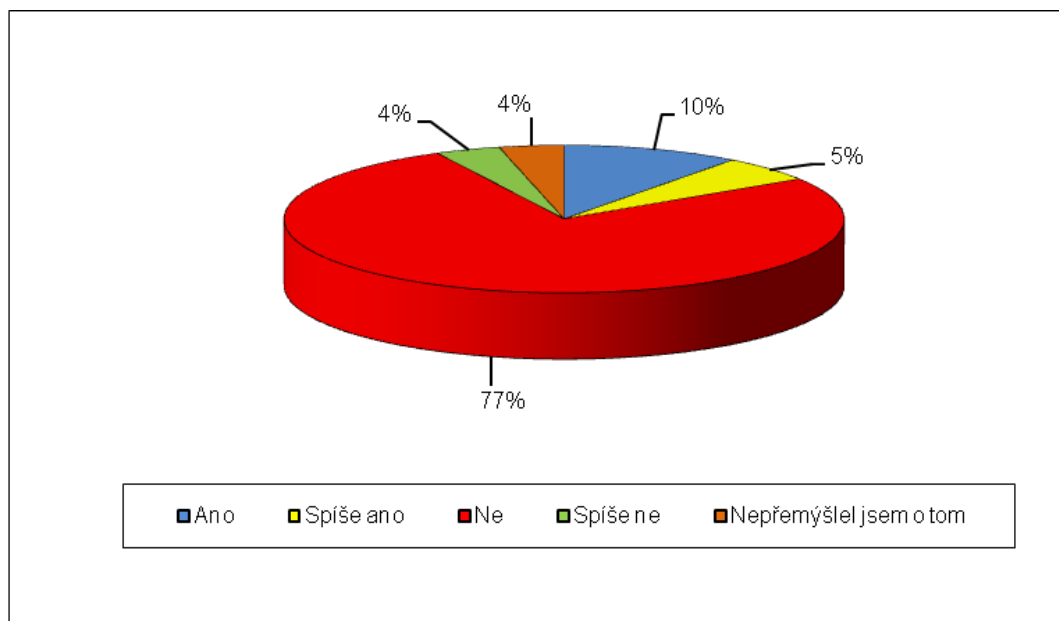
Tab. 8. Odpovědi respondentů na otázku č. 8

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	11	10
Spíše ano	6	5
Ne	82	77
Spíše ne	4	4
Nepřemýšlel jsem o tom	4	4
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 8. Odpovědi respondentů na otázku č. 8

Zdroj: vlastní

Interpretace

Na výše uvedeno otázku ze 107 oslovených respondentů 11 uvedlo, že když jim záleží, aby něco vyšlo, tak používá nějaký rituál, dalších 6 odpovědělo, že spíše ano. 82 uvedlo, že žádný rituál nepoužívá, 4 respondenti uvedli, že spíše ne, a 4 oslovení respondenti odpověděli, že nad otázkou nepřemýšleli.

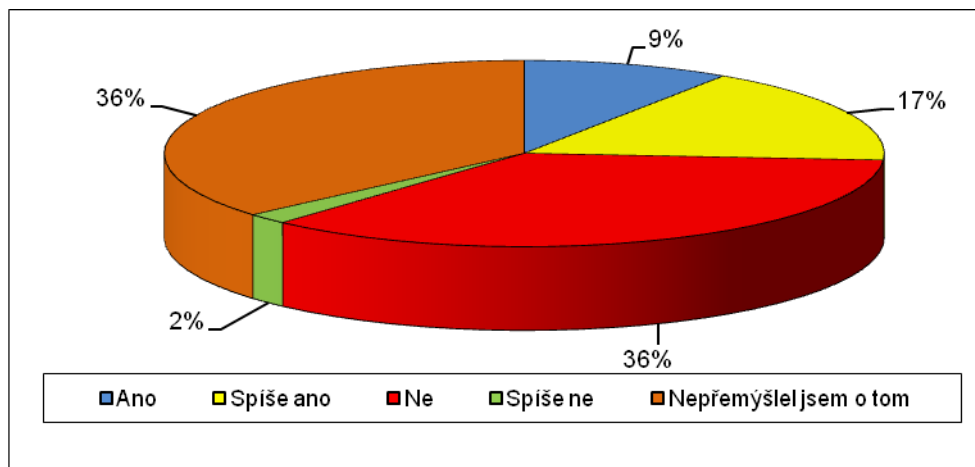
Otázka č. 9: Domníváte se, že věci, které byly spolu dříve v kontaktu, v něm zůstávají stále, i když byl tento kontakt přerušen?

Tab. 9. Odpovědi respondentů na otázku č. 9

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	10	9
Spíše ano	18	17
Ne	38	36
Spíše ne	2	2
Nepřemýšlel jsem o tom	39	36
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 9. Odpovědi respondentů na otázku č. 9

Zdroj: vlastní

Interpretace

Na uvedenou otázku ze 107 respondentů 10 uvedlo, že se domnívá, že věci, které byly spolu dříve v kontaktu, v něm zůstávají stále, i když byl tento kontakt přerušen, 18 respondentů uvedlo, že spíše ano. 38 respondentů odpovědělo, že se nedomnívá, že věci, které byly spolu dříve v kontaktu, v něm zůstávají stále, i když byl tento kontakt přerušen, 2 respondenti uvedli, že spíše ano. 39 oslovených respondentů o otázce nepřemýšlelo.

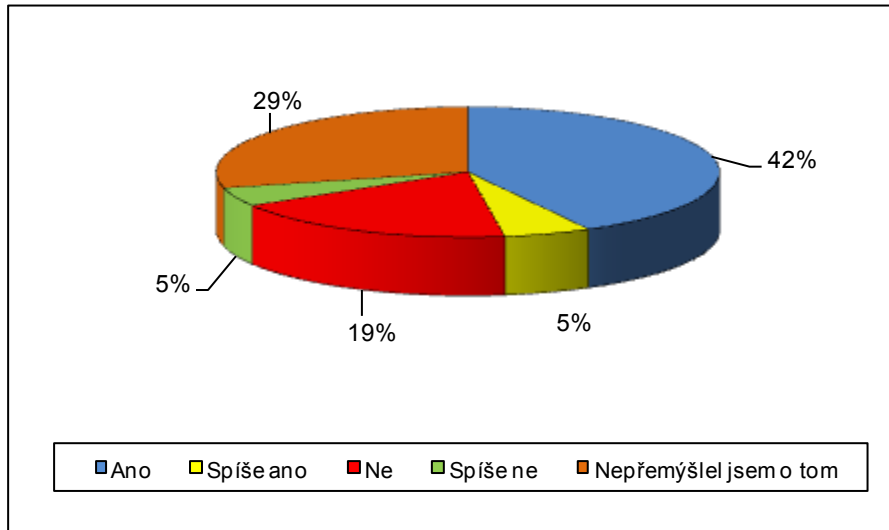
Otázka č. 10: Myslíte si, že šamanismus se dá v současné době v některém státě oficiálně studovat?

Tab. 10. Odpovědi respondentů na otázku č. 10

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	45	42
Spíše ano	6	5
Ne	20	19
Spíše ne	5	5
Nepřemýšlel jsem o tom	31	29
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 10. Odpovědi respondentů na otázku č. 10

Zdroj: vlastní

Interpretace

Na otázku, zda si myslí, že se dá šamanismus v současné době v nějakém státě oficiálně studovat, odpovědělo 45 respondentů ano, 6 respondentů spíše ano, 20 respondentů ne, 5 respondentů ne a 31 respondentů o otázce nepřemýšlelo nebo neví.

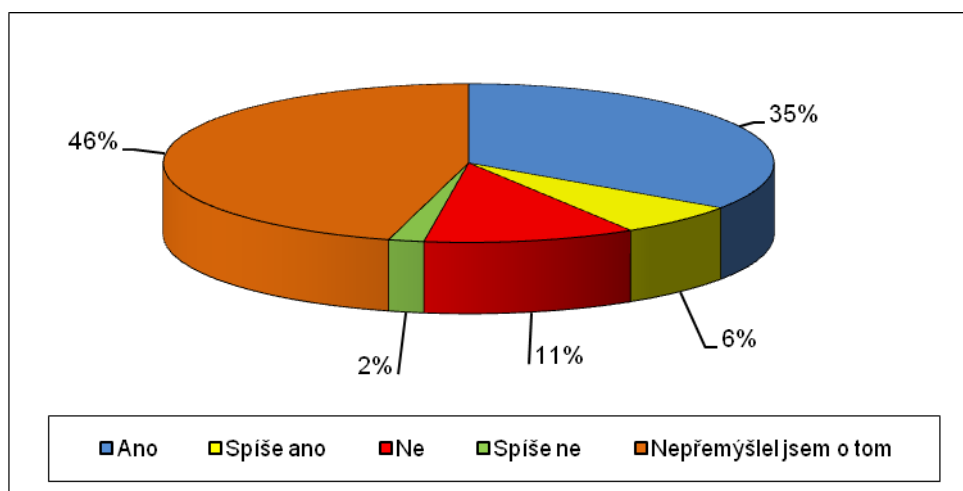
Otázka č. 11: Myslíte si, že vědní obor sociální a kulturní antropologie se zabývá zkoumáním šamanismu a magie?

Tab. 11. Odpovědi respondentů na otázku č. 11

	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	37	35
Spíše ano	7	6
Ne	12	11
Spíše ne	2	2
Nepřemýšlel jsem o tom	49	46
	107	100

Zdroj: vlastní

Graf 11. Odpovědi respondentů na otázku č. 11

Zdroj: vlastní

Interpretace

Na výše uvedenou otázku ze 107 respondentů 37 odpovědělo, že si myslí, že vědní obor sociální a kulturní antropologie se zabývá zkoumáním šamanismu a magie, 7 respondentů uvedlo, že spíše ano. 12 respondentů je toho názoru, že vědní obor sociální a kulturní antropologie se nezabývá zkoumáním šamanismu a magie, 2 respondenti si myslí, že spíše ne. 49 oslovených respondentů nad touto otázkou nepřemýšlelo nebo neví.

5.9 Rozbor dotazníkových otázek

Otázky č. 1, 2 a 3 byly zaměřeny na víru respondentů v pověry. Na tyto otázky odpověděla většina respondentů záporně, při vyhodnocování dotazníků jsem zjistila, že víra v pověry převažuje u žen, u mužů se prakticky nevyskytuje. Typ navštěvované školy nehrál žádnou roli, stejně odpovídali středoškoláci i vysokoškoláci.

Otázky č. 4, 5, 6, 7, 8, 9 byly zaměřeny obecně na magické myšlení. Zajímavé je, že přibližně stejná část respondentů magickým myšlením ovlivněna je a stejná část není, opět se dá konstatovat, že u mužů se magické myšlení téměř nevyskytuje. Středoškoláci jsou ovlivněni magickým myšlením více, u vysokoškoláků se vyskytuje v menší míře, z čehož se dá odvodit, že čím má respondent vyšší vzdělání a věk, tím menší je jeho víra v magii.

Otázka č. 10 byla zaměřena na informovanost respondentů o možnosti studovat oficiálně šamanismus. Toto skutečně možné je a to v republice Tuva, patřící k Ruské Federaci. Překvapilo mě množství správných odpovědí, kterých bylo téměř 50 %. Mohlo se však stát, že tuto otázku zodpověděli respondenti kladně, i když skutečnou odpověď neznali, protože se domnívali, že když se na to někdo ptá, tak to asi možné je.

Otázka č. 11 byla zaměřena na informovanost respondentů ohledně zaměření vědního oboru sociální a kulturní antropologie. Vysokoškolští studenti většinou odpověděli správně, tedy kladně, že sociální a kulturní antropologie se zabývá zkoumáním šamanismu a magie. Vysvětlují si to tím, že dotazník byl distribuován mezi humanitně zaměřené studenty, kteří se s pojmem sociální a kulturní antropologie pravděpodobně již setkali. Středoškolští studenti odpovídali většinou neutrálně.

5.10 Vyhodnocení základních výzkumných otázek

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak je současná mladá vzdělaná generace ovlivněna magickým myšlením našich předků a jaké má povědomí o šamanismu a sociální a kulturní antropologii. Dle dosavadních poznatků jsem stanovila následující základní výzkumné otázky:

1. Jaký je vztah současné mladé generace k pověrám?
2. Jakým způsobem je dnešní mladá generace ovlivněna magickým myšlením?
3. Jaké je povědomí dnešní mladé generace o šamanismu a sociální a kulturní antropologii?

Následující pasáž poskytuje odpovědi na stanovené výzkumné otázky:

Otázka č. 1: Jaký je vztah současné mladé generace k pověrám?

Z výzkumu vyplynulo, že vztah mladé generace k pověrám je ambivalentní. V otázkách týkající se pověr, které se vztahují k číslu 13 a k pověře „V máji na máry“ uvedli, že na tyto pověry nevěří. Avšak 44% respondentů věří nebo spíše věří, že střepey přinášejí štěstí. Pokud bychom měli výsledky kvantifikovat, pak z výzkumu vyplynulo, že v průměru 25,5 % respondentů v pověry věří, 66,4 % respondentů nevěří, 8,1 % respondentů zaujímá neutrální stanovisko k této problematice.

Na první základní výzkumnou otázku se tedy dá odpovědět, že většina respondentů v pověry nevěří.

Otázka č. 2: Jakým způsobem je dnešní mladá generace ovlivněna magickým myšlením?

Z výzkumu plyne, že přibližně polovina mladé generace je ovlivněna magickým myšlením. Pozorujeme však velké rozdíly v tom, jak studenti odpovídali na jednotlivé otázky. Obrat „Ať to nezakřiknu“ používá v řeči 73 % dotázaných, na dřevo „zaklepává“ 80 % respondentů. Avšak jen 34 % studentů se domnívá, že lze někoho uhranout a 36 % jich používá talisman. Rituály používá pouze 15 % dotázaných a v kontaktní magii věří 16 % respondentů.

Na otázky, které se týkaly ovlivnění magickým myšlením, odpovědělo v průměru 44,1 % respondentů kladně, 45,3 % respondentů záporně, 10,6 % respondentů neutrálně.

Na druhou výzkumnou otázku se tedy dá odpovědět, že respondenti, kteří vykazují známky magického myšlení, jsou zastoupeni prakticky stejně, jako respondenti, kteří magické myšlení nevykazují.

Otázka č. 3: Jaké je povědomí dnešní mladé generace o šamanismu a sociální a kulturní antropologii?

Z výzkumu můžeme vyvodit, že téměř polovina respondentů má povědomí o šamanismu a sociální a kulturní antropologii. Na otázku, zda se dá šamanismus v nějakém státě oficiálně studovat, odpovědělo kladně 47 % dotázaných. Na otázku ohledně vědního oboru sociální a kulturní antropologie odpovědělo 41 % respondentů, že se domnívá, že se tento obor zabývá zkoumáním šamanismu a magie.

Na otázky, které se týkaly informovanosti ohledně šamanismu a sociální a kulturní antropologie, odpovědělo celkově 44,4 % respondentů kladně, 18,2 % respondentů záporně, 37,4 % respondentů neutrálně. Na třetí výzkumnou otázku se dá odpovědět, že téměř polovina studentů má informace, které se týkají šamanismu a sociální a kulturní antropologie.

ZÁVĚR

Když jsem si před rokem zvolila téma pro svou bakalářskou práci, měla jsem jen malou představu o šamanismu a magii a o tom, jakým směrem se má práce bude ubírat. Dnes mohu konstatovat, že po prostudování velkého množství literatury a jiných zdrojů, ať už jsem je v práci nakonec použila nebo ne, jsou mé znalosti v této oblasti mnohem hlubší. Laik si pod pojmem magie může představit různá kouzla na jevišti, ať už se jedná o tahání zvířat z klobouku nebo mizení věcí a lidí, ale toto není opravdová magie, jsou to jen triky kouzelníků. Magie, kterou zkoumá sociální a kulturní antropologie, je mnohem starší. Provází lidstvo od jeho počátku, od chvíle, kdy začíná být člověk schopen abstraktního myšlení a setkáváme se s ní do dneška. Aniž si to uvědomujeme, provádíme denně rituály, které jsou pozůstatkem magické víry našich předků. Vždyť například i mše v kostele, ať už katolickém či jiném, je vlastně magickým rituálem. V praktické části své práce jsem formou dotazníku zkoumala magické myšlení současné mladé generace a k mému překvapení jsem zjistila, že téměř polovina studentů je jím ovlivněna. I když si to třeba vůbec neuvědomují a při dotazu na toto téma by mi řekli, že oni přece v magii nevěří, spousta z nich nějaký magický rituál používá.

Při studiu materiálů o šamanech a šamanismu jsem postupně začala pociťovat úctu k těmto lidem, ať už současným nebo žijícím v dávné historii, kteří se obětovali pro svůj lid a sloužili mu oddaně až do smrti. Vždyť tradiční národy neměly přístup k moderním poznatkům vědy, a pokud chtěly přežít ve světě, který je obklopoval, musely využít všech dostupných možností. U národů, které se jen pomalu dostávají do styku s civilizací, můžeme tento původní šamanismus vidět i dnes. Proto se mi příliš nelíbí současné komerční využívání šamanismu, protože původní poslání šamanů je sloužit svému lidu a dělat to víceméně zadarmo, kdežto moderní šamanové své umění předvádějí za peníze. Využívají zájmu lidí o alternativní způsob života a nabízejí jim různé předražené semináře a školení. Tyto však nemají za cíl naučit jednotlivce, jak pomoci svému lidu, ale pouze jak pomoci sobě, což postrádá původní altruistický smysl.

Závěrem bych tedy chtěla říci, že šamanismus a magické myšlení se v současné Evropě i dalších světadílech stále vyskytují a zřejmě se ještě dlouho vyskytovat budou. Vždyť se jedná o kulturní dědictví po našich předcích, které nás ještě nějaké to století či tisíciletí ovlivňovat bude. Jestli k tomu bude příležitost, to záleží jen na nás lidech a na tom, jak se

budeme chovat k naší planetě a přírodě na ní. Snad to zvládneme, ale pro jistotu bychom to měli „zaklepat“ na dřevo.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografické publikace:

- [1] Bowie, F. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-378-9.
- [2] Budil, I. T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-321-0
- [3] Cavendish, R. *Dějiny magie*. Praha: Odeon, 1994. ISBN 80-207-0509-0.
- [4] Copans, J. *Základy antropologie a etnologie*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-385-4.
- [5] Dohnalová, M., Malina, J. *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno: CERM, 2006. ISBN 80-7204-349-8.
- [6] Frazer, J. G. *Zlatá ratolest Druhá žeň*. Praha: Garamond, 2000. ISBN 80-86379-21-3.
- [7] Harner, M. *Tajemství šamanismu*. Bratislava: Eko - konzult, 1996. ISBN 80-88809-21-5.
- [8] Jilík, J. *Žitkovské bohyně*. Uherské Hradiště: Alcor puzzle, 2005. ISBN 80-86923-04-8
- [9] Lörler, M. *Moudrost šamanů*. Frýdek-Místek: Alpress, 2006. ISBN 80-7362-311-0.
- [10] Muchembled, R. *Magie a čarodějnictví v Evropě*. Praha: Volvox Globator, 1997. ISBN 80-7207-03.
- [11] Murphy, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-25-3.
- [12] Nicholson, S. (ed.) *Šamanismus I*. Bratislava: CAD Press, 1994. ISBN 80-85349-38-8.
- [13] Punch, K. F. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- [14] Skarupská, H. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Olomouc: Vydavatelství UP Olomouc, 2006. ISBN 80-244-1509-7.

- [15] Soukup, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-328-5.
- [16] Wolf, J. *Kulturní a sociální antropologie*. Praha: Svoboda, 1971.
- [17] Zelený - Atapana, M. *Malá encyklopedie šamanismu*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-398-5.

Internetové zdroje:

- [18] Magické symboly [on-line], ze dne 5. 1. 2010. Dostupné na internetu: <http://magie.eurveb.cz/>
- [19] Šaman [on-line], ze dne 3. 1. 2010. Dostupné na internetu: <http://www.samani.cz/>
- [20] Šamanská Tuva dnes [on-line], ze dne 15. 1. 2010. Dostupné na internetu: <http://www.samanskajurta.cz/>
- [21] Zora Frešová [on-line], ze dne 10. 1. 2010. Dostupné na internetu: <http://zorafresova.sk/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

USA Spojené státy americké

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBR. 1. PROCENTUÁLNÍ VYJÁDŘENÍ RESPONDENTŮ DLE POHLAVÍ..... 38

**OBR. 2. PROCENTUÁLNÍ VYJÁDŘENÍ TYPŮ ŠKOL, KTERÉ RESPONDENTI
NAVŠTĚVUJÍ.....39**

SEZNAM TABULEK

TAB. 1. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 1.....	40
TAB. 2. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 2.....	41
TAB. 3. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 3.....	42
TAB. 4. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 4.....	43
TAB. 5. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 5.....	44
TAB. 6. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 6.....	45
TAB. 7. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 7.....	46
TAB. 8. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 8.....	47
TAB. 9. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 9.....	48
TAB. 10. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 10.....	49
TAB. 11. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 11.....	50

SEZNAM GRAFŮ

GRAF 1. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 1.....	41
GRAF 2. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 2.....	42
GRAF 3. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 3.....	43
GRAF 4. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 4.....	44
GRAF 5. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 5.....	45
GRAF 6. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 6.....	46
GRAF 7. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 7.....	47
GRAF 8. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 8.....	48
GRAF 9. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 9.....	49
GRAF 10. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 10.....	50
GRAF 11. ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU Č. 11.....	51

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA Č.1 - DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení respondenti, jsem studentkou třetího ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty humanitních studií, studijního oboru Specializace v pedagogice. Ve své bakalářské práci s názvem Šamanismus a magie v současné Evropě chci zpracovat dotazník, který vám předkládám. Tento dotazník je anonymní a bude použit pouze jako podklad pro praktickou část mé bakalářské práce. Z nabídek odpovědí vyberte, prosím, vždy jednu, kterou označte křížkem v příslušném políčku. Děkuji Vám za Váš čas, strávený vyplněním tohoto dotazníku.

Miroslava Buráňová

D O T A Z N Í K

Jste žena

muž

Jste studentem SŠ

VOŠ

VŠ

1 Věříte tomu, že 13 je nešťastné číslo?

Ano

Spíše ano

- Ne
- Spíše ne
- Nepřemýšlel (a) jsem o tom

2 Věříte tomu, že dle pověry „V máji na máry“ svatba v květnu přináší novomanželům neštěstí nebo smrt?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nepřemýšlel (a) jsem o tom

3 Věříte tomu, že střepy přinášejí štěstí?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nepřemýšlel (a) jsem o tom

4 Když mluvíte o něčem, co by se mohlo splnit, používáte v řeči obrat typu: „Ať to nezakřiknu“ ?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nepřemýšlel (a) jsem o tom

5. Když nechcete, aby něco špatně dopadlo, „zaklepáváte“ to na dřevo?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nepřemýšlel (a) jsem o tom

6. Myslíte si, že existují lidé, kteří dokážou někoho nebo něco „uhranout“ ?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nepřemýšlel (a) jsem o tom, nevím

7. Máte nějaký talisman?

- Ano
- Ne
- Dříve ano, teď ne

8. Když vám záleží na tom, aby vám něco vyšlo, používáte nějaký rituál?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nepřemýšlel (a) jsem o tom

9. Domníváte se, že věci, které byly spolu dříve v kontaktu, v něm zůstávají stále, i když byl tento kontakt přerušen?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nepřemýšlel (a) jsem o tom, nevím

10. Myslíte si, že šamanismus se dá v současné době v některém státě oficiálně studovat?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nepřemýšlel (a) jsem o tom, nevím

11. Myslíte si, že vědní obor sociální a kulturní antropologie se zabývá zkoumáním šamanismu a magie?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Spíše ne
- Nepřemýšlel (a) jsem o tom, nevím